

קונמרים השמיטה

נושא ונותן בה' שביעית ונלמד בעיון.

בישיבת תורת ארץ ישראל בעה"ק צפת תובכ"א.

אשר על מדוכה זו ישבו מלפנים ארבע מאות שנים בבמה שני שמיטה בעה"ק
הזאת תובכ"א, שרי התורה וחסידים וצדיקים וקדושים, הב"י וסייעתו ז"ל נחלקו
עם המבני"ט וסייעתו ז"ל, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

והו' שמיטה השלישית אשר לאחר שיצאה הוראת שעה בשמיטה
הראשונה שנתישבו אחינו בהקאלאניעס באה"ק, הותרה לגמרי, באופן אשר
כל מס' שביעית נעקרה ח"ו ומותרת היא בישראל, ולמען שלא ישחקע ח"ו לגמרי
שנת השבתון מן הארץ, ולמען שלא יקבע הלכה לדורות, כתבנו הקונמרים הזה
[בדי שלא יהא חזקת ג' פעמים] בערב שביעית בתורת

הועתק והוכנס לאינטרנט

מחאה.

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ז

בשנת ישמומו בהארץ לפ"ק

מוקדש בעד שומרי שביעית

נדפס

בעה"ק ירושלם תובכ"א

This Sefer has been made available by:

5314 13th Avenue
Brooklyn, NY 11219

TEL. (718) 972-0777
FAX. (718) 972-0178

A deluxe bound copy of this sefer is available at:

Biegeleisen Hebrew Book Store

4409 16th Avenue

Brooklyn, N.Y. 11204

(718) 436-1165

הספר הזה צולמה על ידי אחים גאלדענבערג

וניתן להשיג ממנו טופס מכורך, במחיר סביר, אצל:

בימ"ס ביגלאיזן

4409 16th Avenue
(718) 436-1165

הקדמה.

יהודים עושים עבודת הארץ בפרהסיא בעלמא
בשנת השבועות :

והנה אחינו ב"י שבטלה' המו אוניכס לדברים
הללו, אשר ראיתו בגלוי מן השמים הארץ
שקלו למפרסם' בזה' עליא, ומיכף בהשנה שלאחר
שנת השמיטה שלח הקב"ה ארבה ומגד' מרא מאד
והשחים את כל יביל הארץ ויגעו לריק כל השנה,
ואח"כ בשנה השנית שלח הקב"ה עונש יותר גדול וזה
החלי הדע ר"ל הרבה קרבות עלו על המוקד.
וכן היו עונשים עלומים לרוב אחר השמיטה השניה
ר"ל, והרבה מהם הקיאה הארץ בעוה"ר, אוי למ
כי חטאתו [והוא רחום יכפר עון יציב ר' משמים
ולא יוסף עוד ליסרה] וחלק גדול מהקאלאניסטין
עזבו את הארץ והלכו בגולה וישעו לכל ר' קצות תבל
זה לאפריקא וזה לאמעריקא וזה לארגנטינא :

אחינו ב"י, לא די לפנינו החילול ה' אשר שומטנו
גרמו לנו בגלות שהגלינו מארצנו ונחפורנו לכל
רות כחאמר הנביא ויחללו את שם קדש באמרום להם
עם ד' אלה ומארגו ילאו, עוד גדול יותר החילול
ה' בבוא מתי מספר וישבו על אדמת הק' לעבדה,
שמעו מה שהגברים הערבים אומרים מיום שנכנסו
ישראל לעבוד האדמה נפסקה הברכה ונשתלחה
מארה והארץ פסקה לימן פריה, כמו שנתנה עד
הנה, והוא דבר פשיט, כי הנכרים אינם מזיין על
מלית התלויות בלחך, ואיין נעשים, אבל אחנו עם
קדוש שמוהרין אחנו על קדושת הארץ ואמרה לנו
המורה כדחשיב הנחל בשם' אבות בשון מעשרות
ומדומות כו', בשון שמיטה כו' הלא השגחה מיוחדת

בזה

אחינו ב"י שימו לבכם ונפשכם, באשר קרבה
שנת השבע שנת השמיטה בשנה הבעל"ט.
ובאשר בעוה"ה זה שתי שמיטות חללו ב"י אחינו
היושבים בקאלאניעס, ע"פ ההיחזק שהורו להם איזה
רבים הוראת שעה שימכרו את אדמתם לנכרי,
ולדעתם שהוא הערמה בדרבנן, ושביעית בזה"ו
דרבנן, ובזמן ההוא היו גאונים אחמים ולדיקים כמו
הגאון האדיר הק' ר' יהושע ליב דיסקין וי"ע וסייעתו
ורוב גדולי יושבי התורה שלא הסכימו לזה, וידעתי
שרב לדיק אחד בזמננו לא נחישו עיניו כל השנה
ההוא מהחוריד דמעות ע"ז, והתפלל ושפך שיחו לפני
ר' שיתן בלב ישראל שיסמרו השמיטה כדת, ובזמן
ההוא היה עדיין בהדור הרבה יראים וחרידים, ורעו
לקבץ נדבות לעזור לאחינו ב"י היושבים על אדמתנו
קידש כדי שיסמרו שנת השבועות למחללו, ואני הייתי
אז בווילקאנישק במדינת פולין, והיה בדעתי לקבץ
ע"ז לפי חשבוניו סך חמש מאות ר"ה [וזה מעיר
אמת] אבל בעוה"ר האבלי ליון היושבים בקאלאניעס
ומה גם מנהיגיהם לא שמו לב לדברי הרבנים
בגאונים האחמים והלדיקים אחמים, ופסקו לקולל
והלכו האבלי ליון הללו בשמחת הלכה כדברי המיקל
באבל, ובין שלא היהודי הזה בהערמה זאת היה
קשה אח"כ לקבץ נדבות מהמון העם כמובן, ועכ"ז.
הז איזה אנשים יראי ד' שסמרו השמיטה ולא חיללו
את שנת השבועות וזה להם סעד מאחינו שבגולה,
גם אנכי קבלתי סך מאה ר"כ ושלתתי להרב
הגאון הנדיק ר' מרדכי גימפל זצ"ל שהיה יושב בפסח
תקוע בשנת ההוא, ומאז והלאה נהקטע הדבר לגמרי
עד שנעקר שם שביעית מישראל, ומחילא הרבה

א

הסדרה

ולמדנו בענין בהישיבה כל הענין הזה עם כל עניניו
וכאילו הישב האריך ילא הקלקול עוד יותר בהיות זה
ולאחר כל ראיו שאין כאן שום היתר כלל וכלל, וחלילה
חלילה לנאמן ע"ז בשום אופן בעולם, והרבנים
שהקימו לא הקימו ג"כ אלא לעורך שעה, ובימים
האלו ראיתי במכ"ע החב"ל מלא מלא מאת ידידי
הרב הגאון והעדיק הגאבד"ק יפו תובב"א והמושבות
בדבר מלאכות המותרין בשביעות והאסורין, והמבין
מתוך לשוני איך לבטו ההנהגה מלא כאב ויגון
ואנחה על ההנהגה ששחקק בשו"ה, וכונן ג"כ
שהיה איך הוראת שעה ולא ששחקק מלות שמישה
מזלגנו הק' אשר מפרש בתיבת משה שהגלות שלט
הוא בעון שמישה, וע"ז כתבנו קונטרס השמיטה
דחוב בהגלות שביעות בענינים שחלפני
קרוב לארבע מאות שנה נחלקו בזה חכמי ישראל
בפני שו"ה ת"ו וזאת יגן עלינו בזה ובבא, וה"ל
אשר זכרנו ללמוד בהישיבה ולפסל בדבריהם הק'
ז"ע, והקונטרס הזה, הדפסנו כי אולי יתעוררו יראי
ד' לשלח נדבות על חזקת אומרי שביעות דברתי
עם איזה אנשים קאלניסין ואשרו שמואלים הם לשאר
שנת השבועון מחללו אם יחזיקו בנשען מה' חף
במשען קמן יסחפקו, וידענו מאד אשר בדורינו קשה
מאד לפעול מאחרי שיתו ידענו ע"ז, ועוד דור
החדש ילענו כדור וסור מרע משתלל, אך עכ"ז
באשר אני כעת באה"ק, לצדע ומכאובי גדול מאד איך
נשא פנינו לארצנו הק' שמתחננת אלינו : אלא בני
שגולתי אחכם אל העשו תורת אמת ושאו פני
ואל תחללו בשנת השבועון יצאנו חזני לך, וזקב"ה
יגאל אחכם בזכות זה, ואלו אחמנו עמכם ותמלאו
אלני מנוחה שלמה שאחס רועים בה, ואני ואחסי
מקיים לזה, ואל תחזינו להשחקק ממני שם שמישה
ושנת השבועון, ואל תעשו חוקה שלשה פעמים. ע"כ
כדי שלא יבא חוקה ג' פעמים ילא הקונטרס הזה
בתורת מחאה, והנה כדע ומשתחוה אפיס ארצה
על ארצנו הק' וארמנו, ח"ו לא יחללו בדרך את
קדושתך ולא יחזיקו בזה, כי איך הוראת שעה היתה
ומחאה

בזה, ואני לו על חילול ה' הנכבד והטורח באחרים
להם עם ד' אלה ולארתו נכנסו :

והנה בענין הלכה בדבר היתר למחור את
אדמתנו לנכרים ולחלל את קדושתה, אל
יעלה על דעתכם שהרבנים שהתירו התירו עד עולם
ועד, חלילה וחלילה, לא היתה אלא הוראת שעה
מפני ט"כ עצמים, אבל ח"ו וח"ו לא עלתה על
דעתם שיהיה הלכה לדורות וישחקק שם שביעות
מישראל חלילה :

וכאשר הסנה הוא שאנו עומדים בה שנת תרס"ט
הוא ערב שביעות, שמואל לבנו לעיין
בהלכה זו, ולמדנו בהישיבה הק' הלכה זו, ובאשר
אפילו לאחר שנכתב לנכרי אם אינו טובג שביעות
בשל נכרים או דוהג אפילו בשל נכרים, במקלט
הזה הם מחלוקת בלפת עה"ק תובב"א בזמן מן
הב"י ז"ל וסויעתו, והמבי"ט ז"ל וסויעתו ז"ל, ואחריו
קם במו המהרי"ט ז"ל וסויעתו ז"ל, וזאת
שאנו ז"ל היה מורה משנה רנ"ב דשביעות
טובג בשל נכרים וסויעתו מן המעשרות, והעידו
חכמים מוקי הדורות אע"פ שהרב מהר"י קארו
ז"ל היה חונק להחמיר והיה טובג להפריש
בלא ברכה, אח"כ הכריחו אבא מארי ז"ל, וחכמים
שעמו בפומבי שלא יעשו כל עיקר, והומרא דאחא
לדי קולא הוא שיש בדבר הפסד פירות שביעות
ולא היה מי שערער בדבר, ואח"כ הראו לי פסק
שד' הרב ר' יוסף קארו ז"ל [הוא מן הב"י ז"ל]
לחלק על דבריו עכ"ל ז"ל, וגואל ונתן הרבה בהלכה
זו ומחוק איך את דבריו אביו ז"ל, ואחריו נמשכו המהר"ם
ז"ל והשל"ה הק' ז"ל, ובס' פאת השולחן כתב דמהרי"ט
ז"ל נאמר קמן מאביו ואביו הכריז כן הוא מפני
שהאריך ימים אחרי מן הב"י ז"ל כעשר שנים
והנהיג בעיר לפת תובב"א כדבריו וכשיטתו ולא
סיימו המהרי"ט ז"ל אשר מן הב"י ז"ל לא חזר
ב"י, ובדרך הידוע האמת, ואנחנו לא נדע מה נעשה

הקדמה

בשלהי העש"ט כדת המורה ושבתה הארץ שבת לד'
ויזכו כל ישראל במלכות הזאת וד' משמים ירחם
על תורתו ועמו וארצו ויבנה קרית דוד שלם וישכלל
היכלו בגווי' ויקבץ נדחיו מארבע כנפות הארץ
לארצו הק' בב"א :

יעקב דוד רידב"ז

ומחאה מבטל את החוקה, וירי פרושות השמים כפר
נא לעמך ישראל ואדמתי תכופר, כמו שנאמר וכפר
אדמתו עמו :

והנה קימי כזרת ארץ קטנה המוך לזה"ק הזאת
תובב"א, וקמי' וזכתי כדת בעדי
ובער כל קהל ישראל הנפולים בכל קצות חבל, ולקיים

השמיטה

הרב כפתור ופרח ומפלל עמי. וכתב על קושיה בעל כו"פ ז"ל שהקשה דלמה פירוחיה מותרין הא קי"ל דאין קנין לעצ"ס בא"י להפקיע מקדושתה ע"ז ה"ב מרן הב"י ז"ל דו"א דהא דכתב הרמב"ם ז"ל דאין קנין לעצ"ס בא"י הוא ב"פ א' מה"מ, וכתב שם דאין קנין לעצ"ס בא"י לפיכך הישראל הלוקח ממנו אינו כנייטש יחיד אלא הרי היא כאלו לא נמכרה לעצ"ס מעולם, אבל בעודה ביד עכו"ם מופקעת היא, ומה שפירוחיהן חייבין במעשר אינו אלא כשמיחרם ישראל דוקא, ומפרש דברי רבינו ז"ל כך, עכ"ס שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותיה מותרין כלומר מפני שהשדה של עכו"ם וגם לא נעבדה בה עבודה ע"י ישראל הילכך מותרין ומשום דאיכא לאקצי עלה אע"פ שלא נעבדה ע"י ישראל היה לנו לאוסרה דלא גרע מספיחין שלא נעבדו ע"י ישראל ואפ"ה אסורין, לכך חירן אינו היו הספיחין אסורין מה"מ מן הדין היה כדברך, אבל מאחר שהספיחין אינן אסורין אלא משום שפ"א יורע, ובעכו"ם לא שייך למיגזר שפ"א יורע שהרי אינן מלווין על השביעית, הילכך ליכא קושיא מספיחין, ומעתה אין שום פקפוק בדברי רבינו ז"ל עכ"ל ז"ל. ועוד מביא רא"י מהירושלמי פ"ט דשביעית ריב"ל מפקד לתלמידיה לא תזבון לי ירק אלא מניחא דסיסרא קס עמי אליהו זכור לטוב וכו' כאשר נביא צע"ה לקחן בדבריו:

והמבי"ט וסייעתו ז"ל מפרשין דברי הרמב"ם ז"ל ה"ל דפירוש מורה לאכול בקדושת שביעית

בדבר המחלוקת הישנה בין עמורי העולם רבינו הב"י ומבי"ט ומהרי"ט ז"ל וסייעתם ז"ל בהלכה זו, אם שביעית נוהג בשל נכרים בשורעה בקרקעו שקנה מב"י בא"י, דעה הב"י ז"ל ודעה סייעתו ז"ל דאינו נוהג בו דיני שביעית, וחייב במעשרות כשנגמרו ביד ישראל כמו כל השנים, והמבי"ט ז"ל וסייעתו ז"ל דעתם דנוהג שביעית בשל נכרים ומחויב לאכול בקדושת שביעית וחייב בביעור ופטור ממעשרות, וכל אחד מביא ראיות זה בונה זה בונה זה סותר זה סותר וזה מחמיר וזה מולך גדולה. והש"ס הקדוש ז"ל מחמיר בזה ועוד נחלקו אם הלכות מן העצ"ס כשנגמרו ביד ישראל אם חייב במעשר עני כמו בשאר המעשרות, ואין כחטו להכניס את ראשו בין ההרים הגדולים האלה שרי ישראל, וחלילה וחלילה לנו לבוא בהרעה בין זקקין דנורא ומלא תמורא דאשף, אך לישא וליתן בעלמא במלחמתה ש"ת כמו שאמרו רז"ל למה ניתנה תורה במדבר כמו שהמדבר הפקר כך התורה כל אחד יכול לזכות בה:

הנה הב"י ז"ל בכ"מ בפ"ד מה' שמיטה כתב על הא דפסק הרמב"ם ז"ל בה' כ"ט, וז"ל ז"ל, עכו"ם שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותיה מותרין, שלא נזדו על הספיחין אלא מפני עוברי עברה והעכו"ם אינן מלווין על השביעית כדי שנקוור עליהם עכ"ל ז"ל, ומביא הב"מ ז"ל דברי

סונטרס השמיטה

שביעית ועטס גזירת הפיתין לא שיך גבי עט"ס
דאין מאוין. והב"י ז"ל בהשוכתו מוצא בשו"ת
מהר"ט ז"ל ח"א ב' מ"ב שכתב הב"י ז"ל תשובה
וז"ל ראיתי שכתב החכם כה"ר שלמה שירליי ז"ל
לנהיג קדושת שביעית בפירות גויס הגדלים בארץ
וכו'. ועתה ראיתי מ"ש הרב כש"ר משה מטרלני
נר"י לפטור בשביעית ממעשרות גידולי שנה השמיטה
בקרקע של גוי ולקחה ישראל ממנו קודם מירוח
ומירחס, וטען ראשונה כי מה"ת אין בשנה השמיטה
חיוב במעשרות וכיון שכן מנין לנו לחייב? במעשרות.
ואל יעקש אדם לאמר שטעם פטור המעשרות אינו
אלא מטעם שהיא מופקד לכל והלקוח מן הגוי
שאינו מופקד יהיה חייב כדין שאר שנים דאטו
ישראל שגדר את כרמו ולא הפקירה יתחייב במעשרות,
ע"ז השיב הב"י ז"ל מה שהוא סבר דהוא עקשות
הוא היושר, ואין טעם הפטור אלא מטעם הפקר וכל
שאינו מופקד חייב במעשרות, ואמר שהוא כמודיע
הדבר בסתום ממנו דאין ה"ג הגורד את כרמו ולא
הפקיר חייב. וע"ז ילא מהר"ט ז"ל לתנן דברי
אביו המצ"ט ז"ל, וה"ר לשיטת אביו ז"ל להגיד
את כרמו בשביעית פטור ממעשרות ואין הדבר
הלוי בהפקר שלו מפ' אין בין המורד ארעא נמי
רחמנא אפקר' אלמא אפקעא דמלכא היא. ובפ'
המפקד אמרינן ג"כ נטושין דבע"כ כו' אפקעא
דמלכא הוא מוכח דפירות שביעית אע"פ שיחזיק
בהם ולא יפקירם מופקדים ועומדים הם מגזירת
מלך. וכן בפ"ו דכלאים מביעא לן בירושלמי במסכת
גפנו של חצירו ע"ג הבואות של חצירו נשמעין' מן
הדא אחר ר' יוס' מעשה באחד שזרע כרמו בשביעית
ובא מעשה לפני ר"ע ואמר אין אדם אוסר דבר
שאינו שלו ואין הנפן שלו ואין התבואה שלו אלמא
אפקעא דמלכא היא דכל מה שזרע בקרקע בשביעית
רחמנא אפקר', וזהו לא כדברי הב"י ז"ל דס"ל
דאם גדר את כרמו ולא הפקירה שיהי חייב
דפשיטא דפטורה דרחמנא אפקר'. עוד מביא ראי'
ממכילתא ויתרם תאכל חיה השדה מה ת"ל לפי

והנה הראיות הללו אינן חזקות, די"ל דלעולם
הפטור דמעשרות בשביעית הוא משום
הכבעה"ב מפקיר את שדהו וכרמו מגזירת מלך שזוהי
התורה מ"ע שכל אדם מישראל מלווה להפקיר שדהו
וכרמו כדכתב הרמב"ן ז"ל, וזהו נטושין דבע"כ
אפקעא דמלכא הוא דהקב"ה לזה להפקיר בע"כ
וכן הוה דגדלים הנ"ל דארעא נמי אפקרה פ'
דרחמנא לזה להפקיר, והוה דפ"ו דכלאים באחד
שזרע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר"ע
ואמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו שם ג"כ
י"ל דאפקרה בעל השדה וזרע להפקר, אבל אין
ה"ג אס' זרע לעמון וגדר את כרמו אינו
הפקר כדעם הב"י ז"ל. ובזה מתורץ הקושיא
הידוע ומוכח בגמ' דה"ס במס' כלאים שם מהא דמס'
מכות דף כ' דמוקי הוה מתניין דיש חורש תלם
אחד וחייב עלי' שמונה לאוין החורש בשו"ח וחס
כלאים בכרם וכו' בשביעית כיון דמחוקמי שם
כר"ע דס"ל דהמקיים כלאים בכרם לוקה, א"כ
קשה

עלי' השוכה להמרי"ט ז"ל, מהא דגרסינן בירושלמי פ"ק דשקלים וכן במס' פ"א פ"ו לאחר שלמד דהפקר ב"ד הפקר מכל אשר לא יבוא בעלמא השרים וגו' כמו הילפותא דבבלי' של הגמ' איבעיא מהו שיהא הפקר הוא דהפקר ב"ד פטור מן המעשרות וקאמר נשמעינ' מן הדא אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במולאי שביעית ואם עברו מעובר והורם אחד שוסיף חינו פטור מן המעשרות וע"כ ש"מ דהפקר ב"ד פטור מן המעשרות, וקשה דאי נימא הא דשביעית פטור ממעשרות הוא משום דבעי"ב מפקר שדכו וכרמו א"כ קשה היכי מוכח מכאן דהפקר ב"ד הפקר פטור ממעשרות דאימא הפקר ב"ד אינו פטור אך הלא בשביעית הוסיפו ב"ד על השנה מודע ועלמא שמיטה וגורו על הצעה"ב שפיקר שדכו וממילא פטור ממעשרות, משא"כ בהפקר ב"ד דעלמא דאיבעיא לן הוא כשב"ד הפקירו מעלמא ולא שב"ד גזרו עליו שפיקר, דא"כ מאי מיבעיא לן דפשיטא דפטור ממעשרות משום דהפקירו ומה לן אם הפקיר ברטון או גזרו עליו שפיקר, ומאי ג'מ בין אם הפקיר ברטון או בלונס והיין כחייב בני הפקר לרטון, אלא כל עיקר האיבעיא אם ב"ד הפקירו נכסיו ולא צעה"ב אם יש כח ביד ב"ד להפקיר כ"כ עד שפיקשו מן המעשרות, וע"ז פשיט מחודש העיבור והוא ראי' נכונה וברורה שאין עלי' חסובה :

אבר יש להקשות ולהוכיח משיטת הבבלי דאם בע"ה גזר את כרמו בשביעית ולא הפקיר לא הוי הפקר ממילא משום שביעית, וכדעת הבב"ז ז"ל והוא דגרסינן במס' נדרים דף מ"ה ע"ב השותפין שמדור הנאה ומ"א חסורין לכנס לחצר, ראב"י אומר זה נכנס לחוך שלו וזה נכנס לחוך שלו, וקמפלגי בי' ברירה ואין ברירה. והנה החנא מסתם קסתם דלעולם מותר לראב"ז לכנס לחצר ול"ש הדירו לראב"ז ואמר את נכסיו על שמעון ול"ש ביהפוך וכ"פ הרמב"ם ז"ל ולא מחלק בל"ה לשון חסור וז"ל בין בלשון קונס נכסי עליך או נכסים חלו הכל מותר לראב"י, ולפי דק"ל דבלשון

קשה מהא דקחשיב שביעית הא לר"ע לא משכח"ל האיסור וכלאים בשביעית, דהא ס"ל דחיובה דכלאים דווקא בחוך שלו דכרמך כתוב ולא בשל הפקר דמשום האי דרש ס"ל דלא נאסרה הכרם דכל האזרה הוא דוקא בכרמו, אבל לדעת הבב"ז ז"ל ניחא דכל היכא דלא הפקיר צעה"ב וגזר את כרמו ועבר על האזהרה והשביעית חשמונא ונטשחא דהיא אזהרה שמחייב להפקירו [עיי' ברמב"ן ז"ל ובסמ"ג ז"ל] לא הוי הפקר ממילא ומיירי המחמיתין דמיירי בהאדם דעובר על שמונה לאוין דגזר את כרמו בשביעית ועבר על מ"ע וזרע כלאים בכרמו ואדרבה לשיטת הבב"ז ז"ל ניחא דהיא כוונת דמס' מכות הנ"ל, ואדרבה ילכ"ר למחן הבב"ז ז"ל, אבל לרבינו המהרי"ט ז"ל קשה דהא אפילו כשלא הפקיר הוי הפקר ממילא לשיטתו ז"ל. וכן הרא"י שהביא מהמכילתא מויתרם האכל חית השדה מה ת"ל לפי שנאמר עשר העשר שימט אני אף בפירות שביעית כן, מה מוכח דבלא קרא הו"א שיעשר וקשה הא הפקיר הצעה"ב והפקר פטור מן המעשרות אי' דגזיה"כ היא דשביעית פטור מן המעשר משום הפקירא דרממנא. וזה אינו מובן לנו דבריו הק' דמאי ראי' הוא ממכילתא הו"א, דה"פ זה המכילתא לפי שנאמר עשר חפשי ר"ל וגו' סוף הפסוק את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה א"כ הו"א"מ דגזיה"כ היא לעשר בכל שנה ושנה אף שגזיה"כ היא שמחייבים כל ישראל להפקיר שדותיהם וברמיהם והיו ממילא פטורים מכ"ז הו"א"מ לחייב ההפקר שמפקירים כל ישראל בשביעית דרמיהם ושדותיהם ולא פטור רממנא הפקר מן המעשר אלא בשאר השנים אבל בשביעית שכולם מפקירים הו"א"מ דגזיה"כ היא דחייב במעשרות כדי לקיים עשר העשר וגו' היוצא השדה שנה שנה, ע"ז מרבה מויתרם האכל חית השדה. וכן נראה הרא"י שהביא מהספרי פ' ראה דיכול אף שנת שביעית מחייב במעשר הוא ג"כ מצוה"כ שנה שנה הנ"ל :

אבר לאחר כל אלה יש להביא ראי' גמורה שאין

מונשרם השמיטה

דבלשון אלו אדם אוסר דבר שברשותו לכשיוצא מרשותו, א"כ אם אסר בשעה שה' ראובן משתמש בחצר יהא אסור אח"כ בשעה של שמעון, והתנא בזה המשנה לא מחלק בזה ומשמע דלראוב' בכל אופנים מותר. אך לפי שהקשו כל הראשונים ז"ל הא ק"ל דבדאורייתא אין ברירה וק"ל כראוב' כאן דיש ברירה וכחז"ה ר"ג ז"ל דהך ברירה עדיפא מברירה דעלמא, משום דהשופין הללו כשלקחו החצר ע"ד כן לקחוהו שיהא בשעה שיסתמש אחד מהם מהא כולה שלו להשתמש ולפי שמשתמש הראשונה אין אט' יודעים באיזה יום באיזה שעה יסתמש כל אחד מהן אט' לריבין לברירה לומר שעכשיו שאחד מהם משתמש בה הוצרך הדבר למפרע שמשעה ראשונה קנה אותה כולה לשעה זו, ובדאי יכול כל אדם להקנותה חודש אחד לראובן וחודש אחד לשמעון וצומן ההוא כאו"א קטיו לו לגמרי דהיינו נכסו לך ואחר כך לפלוני, הלא משום דהכא אין זמן כל אחד ידוע לא מהני אלא למאן דא"ל ברירה דאמרינן איגלי מילתא למפרע דמשעה הראשונה קטיו לזמנים הללו. וכ"כ כיון דברירה דהכא כברירה דעלמא דאיגליא השתא מאי דלא ידע לן בשעת קטיו היכי פסקין כראוב' כיון דק"ל דבדאורייתא אין ברירה, ה"ט משום דברירה דהכא עדיפא דהא ה"ט דאמרינן בעלמא אין ברירה לפי שאין מה שיחול הדבר על הספק כמו גבי לאיזה שארנה אגדש בו' וכן גבי בא חדש למחרת בו' משום דבשעת קניית העירוב לא ה"י מחברר כלל איזה מהן יקנה בו' וכן גבי אחין שחלקו בו' אבל הכא עיקרו של דבר מחברר משעה הראשונה ומיעוטו לאחר מכאן בו' בו' שהרי משעה הראשונה אט' יודעין שעתיד כל אחד לזכות בכל גוף החצר הוה ושיזיה בו כל שעה שירצה, הילכך כיון שעיקרו ש"ד מחברר מחילתו ומה שמחברר לאחר מכאן אט' מיעוטא בו' בו' כהא פסקין דבכי הא י"ש ברירה, ורבנן פליגי עלי' דכיון דמ"מ אהי לריבין לאחר דהוצרך הדבר בו' בו' אפילו ככי האי גוונא א"כ בו' בו' ע"כ חוקן כוונתו, ובסגנון לשון ז"ל ע"י"ש. וא"כ לפ"י במקום שהוצרך בשעה הראשונה דחודש זה לראובן וחודש זה

לשמעון בודאי פשיטא דאף לרבנן כשהדירו ראובן לשמעון בחדשו של ראובן כשיצא חדשו של שמעון מותר לנכס לחצר, דאפילו לרבנן נמי אין בכך ראובן לאסור על שמעון חדשו, וע"כ לראוב' דא"ל ברירה מותר בכל אופנים, וא"כ לפ"י קשה מאד בדה"מ גבי המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אט' יורד לחוך שדכו ואט' אוכל מן הנוטות ובשביעית אט' יורד לחוך שדכו אוכל אוכל הוא מן הנוטות. ובגמ' שם נחלקו רב ושמואל ור"י ורבנן בפרושא דמתניתין, דרב ושמואל ס"ל דהמודר הנאה מחבירו לפני שביעית אט' יורד לחוך שדכו ואט' אוכל מן הנטיעות הנוטות אפילו כשהגיע שביעית, ואמרו שם משום דאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיוצא מרשותו ע"י"ש, וכן פסקו הפוסקים ז"ל. וקשה הא בשנת השביעית ש"ך השדה לר', ולבש"ב היא אך על שש השנים וא"כ הוי כמו שישל אדם להקנותה חודש אחד לראובן וחודש אחד לשמעון כדכתיב הכ"ן ובהא הוצרך הדבר דשש שנים ש"ך לבש"ב ושנה אחת להפקד לכל ישראל, הפקר דשביעית אפקענא דמלכא, וא"כ כשהדירו הנאה לפני שביעית האך נאסר בשנת השביעית, הא בב' שותפין שדכו הנאה זמ"ו מותר לראוב' ליכנס לחצר משום ברירה ורבנן דפליגי הוא משום דכ"ג נמי ס"ל דאין ברירה, אבל אי י"ש ברירה אמרינן הוצרך הדבר דמעולם לא היה ש"ך לראובן על השעה הוה אט' יכול לאסור על חבירו כשיצא זמנו, ולא ש"ך בזה אדם אוסר דבר שברשותו לכשיוצא מרשותו משום דהוי ידוע משעה הראשונה שז"ס זה ש"ך לחבירו, ואין אדם אוסר על חבירו דבר שש"ך לחבירו גופי', וגבי האומר לבס' קונס שאי אחי נהנה לי בחיי' ובחיותי דלא ידעט, משום דהשתא לא ש"ך לבנו, ולא ש"ך לבס' על לאחר מיתה מהשתא מדין ירושה דהא רשות ביד אביו למכור בחייו, אבל כשיש לשנים בשותפות שדה אחת ומסתלה נכנסו על דעת כן דשש שנים הללו ש"ך לראובן ושנה השביעית הוה ש"ך לשמעון, האם יכולת ראובן

מפני שקדם הפקר נדרו להקדישו, והפי' פשוט ומובן כדפי' המפרשים הק"ע והפ"מ ז"ל דהוא בפי' אין בין המודר גבי מחתינן דנותן על הגדר ואומר הרי הן מופקדין לכל מי שירצה ור' יוסי אומר, ושיטה הירושלמי בטעמא דר' יוסי הוא כרבי יוחנן בבבלי דף מ"ג דהפקר כמחנה, ומחזי ר' אבה מהבדילתא דאמר ר' יוסי בד"א בזמן שנדרו קודם להפקירו אבל אם הפקירו קודם לנדרו מותר ואי הפקר כמחנה מה לי הפקירו קודם לנדרו. והירושלמי ס"ל כיון דנדרו קודם להפקירו אסור, אבל כשהפקירו קודם לנדרו אין בידו לאסור עליו כיון שהפקיר ויכול כל אחד לזכות בהם שאינו נפיק מרשותו עד דמטי ליד זוכה, אבל מכיון דיכול כל אחד לזכות באין עיבוד ע"כ אינו יכול לאסור עליו. ור' יוחנן ס"ל כירושלמי בפי' אין בין המודר גבי הנדר לפני שביעים כשהגיע שביעים אוכל מן הטעות, וקאמר שם ר' יוחנן אפילו לר' יוסי דס"ל אדם אסור דבר שברשותו, לכשיזלא מרשותו מודם בשביעים דהוא הפקר מודה ר' יוסי בהפקר מודה דהוי הפקירו קודם לנדרו וע"כ חייב בשביעים המקדיש את כרמו לא משום דהוי שביעים והקדש בחד, אלא לפיכך חייב בשביעים, ולא הוי פטור כמו בערלה ורבעי ז"א דערלה ורבעי ההקדש קודם דהא נטע נכתחילה. כרם להקדש ע"כ פטור דהקדש פטור אבל שביעים קדם הפקר שביעים להקדישו ומשולם לא נחקדש על שנת השביעים לפיכך אין הקדש פטור משביעים משום דלא חל ההקדש על שנת השביעים משום דשביעים קודם ואוכלו שפיר בלא פדיון כלל, כן פשוט הפי'. וא"כ הוא ע"כ דהוי אפקעתא דמלכא ואינו שלו משולם על שנת השביעים להקדישו, וא"כ הוא כדעת המהרי"ט ז"ל אבל קשה הא משיטת הבבלי מוכח דיכול לאסור על חבירו אפילו כשהגיע שביעים, ולפי' נסתרה הרא"ה שכתבו לעיל מהירושלמי דמס' שקלים ה"ל, ד"ל דהוא אך לשיטת הירושלמי דמביא הרא"ה מחודש העיבור של שנת השביעים, אבל לשיטת הבבלי באמת אינו כן, דלשיטת הבבלי לא הוי הפקר עד שיפקיר וחל הקונס, וכמו כן חל ההקדש דלא הוי ברשות שביעים מהשתא כ"ל. אבל באמת ז"א

דמשיטת

ראובן לאסור על שמעון השדה על שנה שלו ואפילו כשהוא נכסים אלו אסורין עליך, דהא משולם לא היה שלו על השנה האות. וכיון שמוכח ממחזי דהשוחפין דלמ"ד י"ס ברירה נמלא דמשולם לא ה' שייך השדה דשמעון לראובן, וא"כ האך יכול לאסור עליו בשנת השביעים דהא משולם לא היה שלו על שנה השביעים מעטם אפקעתא דמלכא ושייך לכל ישראל, והו קשיא אלימחא לשיטת המהרי"ט ז"ל, אבל לשיטת הב"י ז"ל יוחא שפיר דהא דנעשה הפקר לכל ישראל בשנת השביעים הוא משום דכנעני"ב לר"ך להפקיר, אבל כ"י שלא הפקיר לא הוי הפקר והוי עדיין שלו על עולם ואינו שייך לכל ישראל על שנת השביעים אלא כשהפקירו א"כ באומר נכסים אלו אסור עליו אפילו כשהפקיר כדאיתא בדף מ"ז גבי איבעיא דרבימי וכן פסקו הפוסקים ז"ל.

ולכאורה נראה דבאמת י' כהמהרי"ט ז"ל דהפקר

שביעים הוא אפקעתא דמלכא ואפילו כשלא הפקיר נמי מופקר, וראי' מדבריו גופי' דהא בירושלמי איחא מפורש באמת כן במס' פאה פ"ז ובפי' מקום שהגו במס' פסחים מביא הירושלמי ברייתא הטעם כרם להקדש פטור מן הערלה ומן הרבעי וחייב בשביעים, ר"ז בשם רבי יוחנן ושבתה הארץ שנת לר', אפילו דבר שהוא לר' קדושה שביעים חלה עליו, ר"ח ב"א בעי קומי ר"מ לאכלו אי אפשר שאי אפשר להקדש לזאת בלא פדיון ולפדונו אי אסור יכול שלא יהא כקונה קדוש מדמי שביעים, פי' דמקשה האך אפשר להיות הקדש ושביעים ביחד כיון דשביעים הוי הפקר והאך יחול שביעים על הקדש דהא שנה הקדש הפקר ולאכול כל אחד בלא פדיון, ולפדונו אי אסור יכול שאם יתן פדיון להקדש הא כיון דשביעים מופס את דמיו ולר"ך דוקא לנהוג בו קדושה שביעים והוא דנותן להקדש אינו יכול לאכול אלא יקח לו קדושה לבד"ה מדמי שביעים א"ל בגיזר היה מחלפן ביד אחר. וע"ז אמר רב מתניה למה לי קן פחרין לה ד"ה וכדהיה דאמר ר"י דברי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקירו והבא

(ב)

הונשרם השמיטה

יקדים איס אום משה דקאי על קדושת הכבוד גופי
 כדאיחא ברש"ס ז"ל וברמב"ן ז"ל צפי' התומש, אך
 הכתוב מורה לן דאינו חל עליו שום קדושת הפה
 כיון שקדוש כבר שוב לא חל עליו קדושת הפה, וגמרינן
 כן לכל הקדשים שכבר הוקדשו וגמקדשו שוב אין חל
 עליהם עוד קדושת הפה, והאי לא יקדים איס אום הוא
 לאו ואזהרה, וגם מגלה לן שלא נתפס כלל אחרת
 פיו כדאיחא ברמב"ס ז"ל פ"ד מ"ה המורה ה"א דהוא
 לאו ואין לוקין עליו משום דלא נתפס כלל דבריו ולא
 מועיל כדאיחא בכ"מ ז"ל ע"י"ט, והוי כמו הל"ז דלא
 תהי' אשת המת החולה דהוי לאו באזהרה וגם דלא
 נתפסו הקידושין, עיין בחס"י ז"ל במס' יבמות דף מ"ט
 ע"ב, לפיכך מסיק הרמב"ס ז"ל שנאמר לא יקדים איס
 אום, ומזה ידעינן שאין חל קדושת הפה על שום קדשים
 בעולם, וכמו כן בכבוד לא חל עליו שום קדושת הפה
 כיון שכבר נתקדש, והא דלוחה המורה להקדים, הזכר
 חקדים, הוא אך למעוה אע"פ שלא חל עליו קדושת פיו
 וקדושת פיו לא שייך כלל ולא נתפס קדושת פיו, אך
 מעוה שיאמר בפיו ומעוה בעלמא היא חבל לא נתפס
 הקדושת משום פיו, אבל מאן דאמר ס"ל דכיון דלוחה
 ההורה להקדשו נתפס קדושת פיו וזה צריך וליזיר
 אי"כ לפ"ז בשביעית דליכא גזירה"כ דלא נתפס גדרו
 בהפקירו (דהא הפקר גמי מהורה גדר היא כדאיחא
 בראשונים ואחרונים ז"ל) וע"כ מכיון דלוחה המורה
 להפקיר נתפס הפקר גדרו ע"י פיו, נחלא כשהפקיר
 בשביעית הוי הפקר ע"י פיו, (אע"פ שגם לא הפקיר
 הוי הפקר מאפקעתא דמלכא) לפיכך אדם אושר דבר
 שברשותו לכשיולא מרשותו באומר נכנסים אלו עליך,
 לפני שביעית, שהרי הפקר השביעית בא אח"כ ע"י
 הפקר גדרו ולא מאליו, ואימתי בא מאליו ההפקר
 מאפקעתא דמלכא דוקא בשלא רנה להפקיר אבל
 בשמפקיר באמת חל ההפקר אך ע"י פיו וגמלא דההפקר
 דשביעית מתחיל משעה שהפקירו בשביעית. אבל
 הירושלמי חולק עם הבבלי בזה וס"ל כיון דמחויב
 להפקירו ע"כ קדם הפקר גדרו (כ"ל דהפקר הוא
 מהורה גדר וגדרו הוא ומדויק חיבה גדרו) להקדשו
 נגס

דמשיטת הבבלי לא קשה על שיטת המהרי"ט ז"ל
 דלעולם דשביעית הוי הפקר מאפקעתא דמלכא ואפילו
 צעה"ב הגורר את כרמו הוי הפקר ממלכא ופטור מן
 המעשרות, ומה שחל הקונם שעשה בשש השנים על
 השנה השביעית הוא מכיון דעכ"פ גזר רחמנא מ"ע
 על כל ישראל שיפקירו שדותיהם וכרמיהם בשביעית הרי
 דלון המורה שיהא ההפקר בא ע"י הבעלים, שהבעלים
 יולאו מרשותם ע"י פיהם להפקר, ע"כ חל האיסור
 קונם לכשיולא מרשותו כמו כל קונם בנכסים אלו
 דאסור אפילו כשהפקיר אח"כ כן חשוב שנה השביעית
 מה"ה להפקר דהבעלים וגמלא הפקר משעת הפקר
 דבעלים, אע"פ שאם לא הפקירו ועבר וגדר את כרמו
 בשביעית הוי הפקר ממלכא מאפקעתא דמלכא, מ"מ
 משום דכיון דמוחזק להפקיר ומפקיר באמת נקרא
 שביעית הפקר אך ע"י בעלים. וראי' לזה מהא דגרסינן
 במס' נדרים דף י"ג מה ראתי לרבות חטאת ואשם
 ולהוליא את הכבוד מרבה אני חטאת ואשם שכן
 מתפיסו בנדר ומוליא אני את הכבוד שקדוש ממשי
 אמן, ומאן דאמר אל"ל בכור גמי מתפיסו בנדר דחניא
 משום רבי אמרו מנין לנולד בכור בחיך עדרו שמונה
 להקדשו שנאמר הזכר חקדים, ומאן דשרי כי לא מקדים
 ל"י מי לא מוקדם ע"כ. והנה אפילו למ"ד שלא נתפס
 בכור בנדר משום דאם הוא לא מקדים ל"י מי לא קדים
 הוא מתעסם שכתב הרמב"ס ז"ל בפ"א מהלכות נדרים
 הי"ב הרי עלי כבטור הרי אלו מותרין שאין קדושתה
 צרי אדם וא"י להתפיסו בנדר שנאמר לא יקדים איס
 אום, והביא הכ"מ ז"ל מה שהקשו לבנו הרב ר' אברהם
 ז"ל דהאיך מצינו פסוק שלא נאמר בגמ' והא מהפסוק
 שלא יקדים איס אום גמרינן שלא ישנה מהקדש
 להקדש וגמרינן מכבוד על כל הקדשים ונחקק בישובו:

ורפנע"ד פשוט דלריך ביאור, מדוע לא הוי מתפיס
 בנדר, הא כיון שהמורה לזה להקדשו
 בפה ע"כ רוחה המורה שיהא קדושתו קדושת פה,
 אבל הוא משום דכתיב לא יקדים איס אום והיא
 שלא ישנה לקדושת אחרת. והנה פשט הכתוב לא

לר"ך ליהן לכהן, אך מכיון דאשכחן בתרו"מ דאף שהעכו"ם
 טוחן ללוי פטור מתרו"מ ואף שהוא מעשר מה"ס דהא
 אין קצין לעכו"ם בזה"ו ואפ"ה פטרי רחמנא ולפיכך
 ישראל הלוקח מן העברי פטור ג"כ מתרו"מ אפילו
 מדרבנן משום דא"ל אחינא מכא גברא והיינו דקאמר
 אחינא מכא גברא כלומר אפילו ה' מפרש המעשר
 ונחמנו ללוי לא היה הלוי טוחן לך כלום שהוא פטור
 מן הדין, אבל מהסברא דאחינא מכא גברא לבד אי
 אפשר למפטרי' בדמוכח מפ' יש כבוד וממס' קידושין
 פרק האיס מקדש, עוד הוסיף המהרי"ט ז"ל דהא דהיה
 סברא לחייב בלקוח בחרומה ותרומה"מ היא משום דלקוח
 אינו פטור אך במעשר ולא בחרומה ותרומה"מ וזה מוכן
 דבריו הק' ז"ל, ולא נוכל להבין אם דלקוח מן הגוי
 פטור אף מדרבנן משום דלא נפקע בלקוחתו מתרומה
 ומעשרות, אך בחרומה ותרומה"מ משום דאסור לזרים
 ה' לר"ך ליהן ג"כ, קשה להבין מה שייכות האיסור
 לזרים לחובת נתינה יוחר ממעשר, ועוד קשה דאם
 כדבריו ז"ל דעיקר הפטור היא משום דלקוח פטור
 מה"ס אך מדרבנן חייב כדי שלא יפקעו ממעשרות
 לפי' בעכו"ם דאינו מקפיע כלל לא גזרו רבנן, איכ
 מטעם זה יהא פטור אף מהפסדה כיון דאין כלל דין
 דתרומה"מ בלקוח, ועוד כבר הק' המל"מ ז"ל בפ"א מה"ס
 על המהרי"ט ז"ל הא קודם מירוח חייב לקוח מה"ס
 והאיך כתב הרמב"ם ז"ל האי דינא מרף י"א בבכורות.
 הא הרמב"ם ז"ל פסק דקודם מירוח חייב מה"ס. וכן
 גם מ"ס דלקוח לא מיפטר מה"ס אלא במעשר ולא
 בתרומה"מ, ה"ז"ס ז"ל לא כתבו מפורש כן עיי"ש. ובאמת
 דברי המהרי"ט ז"ל יתפרשו אך לפי פירוש השני בתום'
 ז"ל דטבליס שאתה לוקח מן הגוי הפי' שהעכו"ם
 הפריש, אבל לפי הראשון שבתום' ז"ל דטבליס שאתה
 לוקח מן הגוי הפי' שאתה לוקח מישראל הבא מן הגוי
 אינו סובל הפי' של המהרי"ט ז"ל אך לפי' השני :

וע"ד הקוסיות דהק' המהרי"ט ז"ל דאי מטעמא
 דאחינא מכא וכו' ל"ל קרא, ואי מהקרא
 כיון דהקרא הוא אך בתרומה"מ מ"ל מעשר, עפ"י
 פירוש

בגם דהפקד בזה ע"י הצעלים אבל מכיון דמחויב בע"כ
 להפקד מה"ס השדה והכרם ע"כ קדמה הפקר נדרו
 להקדישו וא"י להקדים, ולא דמי לערלה וירבעי דהא
 הפירות עדיין אינו בשולם אבל בשביעית כיון דהשדה
 היא בשולם בשעת ההקדש והוא מוזהר מהשטח על
 שנת בשביעית להפקירו ע"כ קדמה הפקר נדרו
 להקדישו, והירושלמי הזה יהא מבוזר בע"כ אח"כ כי
 טוגס הוא לעיקר הדין ולעיקר ההלכה אם ניהג שביעית
 בעכו"ם, ואנחנו נלך כסדר דברי המהרי"ט ז"ל בהלכה
 זו בע"כ :

ולאחר משה ומחן הזה קמה וגלגלה הרא' שלנו
 מירושלמי מה' שקלים לדעת המהרי"ט ז"ל אם שנהג
 שביעית בשל עכו"ם פטור מן המעשרות מע"פ שגדר
 אם כרמיו :

שוב כתב המהרי"ט ז"ל לחוק שיטה אביו ז"ל דהלכות
 מן הגוי ומירח ישראל אינו חייב ליהן מ"ע
 וגפער מהנתינה כמו שפטור ממעשר"ר ומתרו"מ משום
 דיכול לאמר אחינא מכא גברא וכו', ולא בהב"י ז"ל
 דס"ל דחייב במ"ע בנתינה בלוקח מן הגוי, ונצי"א דאי
 מהא דמס' בכורות דף י"א דאמרין דנתמרח ביד
 ישראל מעשרין והן שלו דא"ל אחינא מכא גברא דלא
 מצי' לאשמועי' כו' ומסיק הגמ' דפטור מתרומה"מ שגאמר
 כי חקתו מאת ב"י ודמיוהם ממנו הרימות ד' מעשר
 מן המעשר, טבליס שאתה לוקח מישראל אחת מפרש
 תרומה"מ ונתינה לכהן, טבליס שאתה לוקח מן העכו"ם
 אין אחת מפרש ונתינה לכהן, וס' המהרי"ט ז"ל איכ
 מטעם דאחינא מכא גברא פטור אף במעשר עני,
 ועוד הק' אם דמשום הטעם דאחינא ח"כ ל"ל קרא
 וכי חקתו מאת ב"י, וע"כ מפרש המהרי"ט ז"ל
 כך הסוגיא דבאמת פטור לקוח מה"ס דכחיד זרעך
 ולא לקוח, אך מדרבנן מחייב ואימתי חייבוהו חכמים
 דוקא בלוקח מישראל כדי שלא יפקעו מתרומה"מ משא"כ
 בלוקח מן הגוי אין כאן הפקעה דהא בלא"ה הגוי
 לא פריש, ואך בחרומה ותרומה"מ כיון דאסורי לזרים היה

קונטרס השמיטה

ומ"ע חייב לזכור קרא למפטר' מן הנתינה. ובדבריו יומחקו מאד דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ח ה"א וז"ל, וגמרו ישראל חייב בכל מה"ח ומפריש ח"ג ונותנה לכהן וחרו"מ ומוכרה לכהן ומע"ר היא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בחרומה מעשר חג באתי מכה חיס שאין אלה יכול ליעול ממנו כלום, ומפני מה אמרו שלא יתן חרו"מ לכהן בחרומה גדולה, לפי שנאמר בחרו"מ כי תקחו מאת ב"י את המעשר טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו חרו"מ ונותנה לכהן, אבל טבל שאתה לוקח מן העבו"ס אין אתה נוטל לכהן בחרו"מ שהפריש ממנה אלא מוכרה לכהן ולקח דמיה עכ"ל ז"ל, וז"ב מדוע כתב הרמב"ם ז"ל הטעם על תרומת מעשר מפני מה לא יתן לכהן בחרו"ג [לכאורה הו"ר ראי' להפריש ז"ל מפני שאסורין לזרים ה' חייב אף בנתינה] מפני מה לא קאמר מפני מה יתן בחרומה לכהן ואינו מעבדו לעלמו כמו חרו"מ משום האי טעמא דהתינא, והואר בהיפך, מתחילה כתב הטעם על מעשר וחרו"מ מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בחרו"מ אחינא מכה גברא, ואח"כ מסיק ומפני מה אמרו בחרו"מ שלא יתן לכהן בחרו"ג, וה' לומר להיפך כיון דאמרינן על מעשר וחרו"מ אחינא ח"כ כמו כן יאמר בחרו"ג, ועוד ז"ב החיבות הללו בחרו"מ שאפשר ממנה חובה שאפשר ממנה מיוחד כמובן, ועוד למה דלג מע"ר. אך לדבריו יחא, מאד דלפי דהטעם דאחינא לא אמרינן בכל החובה כולה, כדעת המהרי"ט ז"ל, שפיר יחא דקשה להרמב"ם ז"ל על דבריו שנתן טעם על מעשר ללוי ועל חרו"מ לכהן משום אחינא, דהטעם דאחינא הוא ש"ך גבי מעשר ללוי דהוא מקרא מלא כי תקחו מאת ב"י את המעשר, אבל מנכרי אומר אחינא, משא"כ בחרו"מ הא"ך חומר דנחמט מן ב"י, א"כ הפרשה נמי נחמט, ע"כ מציא הדרשא חז"ל כי תקחו מאת ב"י את המעשר כו', אבל טבל שאתה לוקח מן הנכרי אין אתה נוטל בחרו"מ שהפריש ממנו, כלומר אע"פ שמחויב בהפרשה, וגדרש הפסוק כך מאת ב"י וחרומה

ממנו

פירוש הראשון בחוס' ז"ל יחא שפיר, דמעמא דאחינא מכה וכו' מה הטעם לא אפשר למפטר' כדמוכח מפ' ים בכור ומקדושין פ"ב כדכתב המהרי"ט ז"ל, אלא עיקר הפטור הוא מן הקרא דכי תקחו מאת ב"י את המעשר, ומיעט רחמנא מהא דכתיב ב"י למעט נכרי, הא נכרי אינו מטה, אלא למעט ישראל הבא מכה נכרי, דאך מצי' לבד כי תקחו את המעשר, אבל לא מישראל הבא מכה נכרי, והגם דאין קנין לעבו"ס בא"י ומצי' ישראל להפריש תרומות ומעשרות, כי אין קנין לעבו"ס להפקיע הקדושה מן הארץ, כ"ז הוא שמחויב להפריש משום איסור טבל, אבל לקיחה ללוי לא תקחו אלא מישראל לבד ולא מישראל הבא מכה נכרי, והוא משום דלענין איסור לא ש"ך אחינא מכה גברא כמו ישראל שלקח בית מן הנכרי חייב במוזה ולא ש"ך אחינא כו' אלא בממון כמו שמבאר במהרי"ט ז"ל בסוף החובה בשם ר"ס הוקן ז"ל. ע"ז קאמריה התורה כי תקחו מאת ב"י את המעשר וגו' וחרומה ממנו את תרומת ד' מעשר מן המעשר וגו' הא מהאי קרא ידעינן דחרו"מ טובל דהא כתיב כי תקחו מאת ב"י את המעשר וחרומה ממנו תרומה ה' מעשר מן המעשר ונתת ממנו את תרומה ד' לאהרן הכהן, א"כ הפרישה והנתינה כתובים בהאי קרא וא"כ הוא כמו סניא חריפא מפסקי לקראי, וא"כ נחמט מן הקרא דב"י דישאל הלוקח מן העבו"ס אינו מחויב הלוי אף בהפרשה דחרו"מ, אבל ז"א דהא גזר רחמנא דאין קנין לעבו"ס להפקיע הקדושה מקרא דכי לי הארץ, וע"כ הא דמיעט רחמנא מהא קרא עבו"ס הוא ע"כ מיעטו מנתינה, ומאי ראית הוא משום דבממון נחמטו קרא משום דאחינא מכה גברא, אבל בלא קרא לא אמרינן האי סברא לפטור משום אחינא כדכתב המהרי"ט ז"ל, אך הכרעת הכתוב הוא דכאן אמרינן אחינא, וע"כ נחמט נס מעשר מהקרא הזה כי תקחו מאת ב"י את המעשר, דאיתיה תקח אף מיד ישראל לגמרי אבל לא מישראל הבא מכה עבו"ס, לפיכך תרומה

ממנו וגו', מעשר מן המעשר ונתתם ממנו, ר"ל
 אתה מפרים על הנתינה אבל מן הנכרי אין אתה
 מפרים וטענה לכהן, זה לשון הגמ'. ולכאורה תיבה
 אין אתה מפרים מיותר, והול"ל אין אתה טומן
 לכהן, אבל שלא יהא סביבה חריפא מפסקי לקראי
 ע"כ מידרש אי אתה מפרים על הנתינה לכהן, וכן
 הרמב"ם ז"ל מסיק בזה"ל אי אתה טומן לכהן
 ההר"ם שהפריש ממנה, ולכאורה תיבה שהפריש
 ממנה מיותר, אבל מורה לן דוהרמותס קאי על
 ונתתם וממעטין בנכרי הפרשה על הנתינה, ולפיכך
 לא כהב על המעשר משום שהוא מפורש בתורה
 והעיקר לימוד הוא על תרומה, ע"כ מפרש הרמב"ם
 ז"ל בזה"ל, ומפני מה אמרו לא יתן תרומה לכהן
 ודילג מעשר ללוי משום דלא קשה ל"י אך תרומה
 דכהן, ע"ז מסיק רגז"כ היא דאמרינן גבי תרומה
 אחינה בכהן, ונמלא דאחינה דבכהן הוא אך גז"כ
 ולא נמלא גז"כ אלא גבי מעשר והרומה, משא"כ
 בהרומה ומ"ע משום דהאחינה מכה כו' הוא אך
 גז"כ בכהן, אבל לא שייך בעלמא, ומהרמב"ם ז"ל
 גופ' משמע דמ"ע מקיים נתינה ג"כ, לפיכך לא
 כהב הרין דמ"ע, ומשמע כדברי הב"י ז"ל וקושיה
 המהרי"ט ז"ל דמעשר מז"ל, ולדברינו ניחא מאד
 דכל עיקר הדרישה הוא על תרומה, אבל מע"ר
 מפורש בתורה דנתמעת גבי לקיחה :

והראי' שהביאו מהא דסוף יבמות דפירות עזקה,
 לפי דברי הב"י ז"ל לא קשה דהא

שיטתו ז"ל דהא דפסק הרמב"ם ז"ל דאין קנין
 לנכרי בל"י להפקיע הוא מכריע דוקא לענין אם
 חזר ישראל ולקח ממנו, הא כשהוא ביד עכו"ם נפקע
 קדושתו, וא"כ לא קשה מהאי ברייתא דפירות עזקה
 דאחיה כמ"ד אין קנין, אבל ז"א דע"כ הרמב"ם ז"ל
 אינו מכריע דלענין אם חזר ישראל ולקחה אין קנין
 וכשהוא ב"י עכו"ם יש קנין, אבל הפלוגתא דהנאים
 ואמוראים היא על הכל דא"י קנין על הכל או אין
 קנין על הכל, אך הרמב"ם ז"ל הוא מכריע, זה אין
 סברה כלל להעלות זאת על הדעת, וכן הב"י ז"ל
 בתשובתו כהב מפורש דהרמב"ם ז"ל מפרש דהא
 דאמרו אין קנין הוא דוקא לענין כשחזר ישראל ולקחה
 ממנו

והא' דמביא הראי' מהא דמס' ידים דנחלקו בעמון
 ומואב אם טוב מ"ע או מע"ש בשביעית דנחלקו

ר"ט וראב"ע איזו מעשר יהא, אם לבודר השנים או
 לרמותו לבבד, זה מדרגה לבודר השנים וזה לבבד,
 ולמה לא הביאו ראי' מלקוח מן הגוי בשביעית דחייב
 במעשרות [לפי דעת מרן ז"ל] והוא לדעתו מעשר
 ע"י וזה הוא בל"י וקובץ יותר מעמון ומואב ועי"ש,
 לא הכנתי כלל, הא הוא ז"ל ס"ל דבב"כ הא דחייב
 לשטת הב"י ז"ל במעשרות, הוא משום דס"ל דיש
 קנין להפקיע ולא היו שביעית, וכשהגוי אינו מפקיד
 חייב במעשרות וקאי משום תורות ישראל, כמו

הונטרם השמיטה

ממנו, הרי דהוא ז"ל מפרש כן גוף הפלוגתא.

וע"כ כל הראיות שהביא המהרי"ט ז"ל לנגד זה הן קושיות עלומות מאד, וגם לט' ה' קשה לן מעלתו רוב קישוטי' והמה קושיות עלומות, וכן הנרי"א ז"ל בס' שלי"א סק"ח כסב על היה דהכ"מ ז"ל ה"ל דשגנה גדולה היא דהא בלקח מן הנכרי אפילו פירות פסק הרמב"ם ז"ל דאין קנין. ובאמת אין להבין את שיטת מרן ה"ב ז"ל בזה, ועיין בכ"מ ז"ל פ"א מה"ס ה"כ דכתב דהא דפסק הרמב"ם ז"ל דישאל ועשו"ס שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו בקומתה הו' טבל וחולין מעורבין יחד, והק' הכ"מ ז"ל שמתר דלמ"ד אין קנין חוקימנא האי ברייתא בסוריא דאילו בא"י הכל טבל, ורבינו פסק כמ"ד אין קנין לא הול"ל בא"י טבל וחולין מעורבין זב"ז אלא הול"ל הכל טבל, וי"ל דה"מ לשנוי' דלא אמרינן אין קנין לעכו"ם אלא אם חזר ולקח ממנו ישראל שלא יא' כביכוס יחיד כנ"ל אבל ה"ב' בשלא חזר ולקח ממנו ולא העמידה בסוריא אלא חפס שלא רצה להאריך עכ"ל ז"ל, הרי דקושיא הו' חמדה הרגיש ה"ב ז"ל, והיא אחת מן חבילות הקושיות שהק' המהרי"ט ז"ל והו' לא :

והא דמדריק ה"ב ז"ל מלשון הרמב"ם דאין קנין לעכו"ם כו' לפיכך ישראל הלוקח ממנו אינה כביכוס יחיד אלא מפדים תרומות ומעשרות ומביא בכורים והכל מן הסורה, תירץ המהרי"ט ז"ל דלענין מעשרות ולענין בכורים, דלענין מעשרות אם לא שחזר ולקח הקרקע ממנו אע"פ שנתמרח ביד ישראל מעשרן וכן שלו, ולענין בכורים והוא משום דלריך לקיטת הקרקע. וחידש המהרי"ט ז"ל הא דלמ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מביא ואינו קורא הא בפ' הספיכה אמרינן דמספקא לן גבי ב' אילנות אם קנה קרקע או לא לפיכך מביא ואינו קורא, משמע אבל אי בידאי לא קנה קרקע אינו מביא כל עיקר. ע"ז מחדש דקנין פירות שאני, דיש לו קנה קנין בגוף הקרקע לענין פירות דאלי"כ לא היסה מזירתו קיימח דהוי דבר

שלכל"ט כדאמרינן יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום, דקל לפירותיו דבריו קיימין, אלא דיש לו קנין בגוף לענין הפירות, ולכן הוא מביא ואינו קורא, וע"כ אם לא חזר ולקח להקרקע אינו מביא. ולפ"י נהדינן לן שבילי הירושלמי בפ"ה במס' דמאי ובפ"ד במס' גיטין דגרסינן שם ר"ז אמר קומי ר"א בשם ר' אעזר אע"ג דר"מ אמר אין קנין לעכו"ם בא"י לפוערו מן המעשרות מודה הוא הכא דיש לו קנין נכסים, א"ר בא אבילת פירות והמניין הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם ויביא בכורים ד"ח ע"כ, והמפרשים ז"ל עמלו להבין הפירוש הזה, וע"י דברי המהרי"ט ז"ל הוא מתוק כדבש כמו שמבואר ברדב"ז שם, דלכאורה קשה הכבלי דמס' גיטין דף מ"ז דפריך על מ"ד דאין קנין מהא דבכורים מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא, ואי ס"ד דאין קנין יביא מדאורייתא, ולכאורה קשה הא ביכורים לריך לקיטת גס הקרקע ולקרות שם ביכורים במחזור דבאין לו קרקע אינו מביא כלל (ול"ד למי שיש לו קנין פירות לדברי המהרי"ט ז"ל הג"ל), א"כ למ"ד דאין קנין אם היה ס"ל דאין לו קנין כלל לא לענין הפקעת הקדושה ולא קנין ממון כלל ולא קנין הגוף ולא קנין גוף לפירותיו, א"כ אינו יכול העכו"ם למחור הקרקע דהא אין אדם מוכר דבר שאינו שלו, א"כ מדאורייתא הלוקח ממנו אינו מביא ואלא אך מפני תיקון העולם ומאי מקשה מזה על מ"ד דאין קנין, א"ו דכל קושית הגמ' בבבלי משום דבבבלי מפורש דלמ"ד אין קנין על הקדושה יש לו קנין נכסים ואף קנין הגוף וז"ל זב"ז כמבואר בדברינו בחוס' הרי"ד במס' פאה פ"ה, ולפיכך מקשה הגמ' ספיר ומתקן ב' תקנות כו', ואילו בירושלמי במס' פאה פ"ד איבא פלוגתא בזה לחד מ"ד בריש לו קנין להפקיע יש לו קנין ממון, ולמ"ד דאין קנין אין לו גס קנין ממון עיי"ש, ע"ז קאמר הכא בשם ר"א דאע"ג דאין לו קנין יש לו קנין נכסים כהיא דבבלי, ואף דאין לו קנין הגוף, אלא א"ר בא אבילת פירות ר"ל קונה גוף הדקל לפירותיו, וע"ז פריך והמניין הלוקח מביא ביכורים מפני תיקון העולם ויביא ביכורים ד"ח בשלמא

מפורש בהרמב"ם ז"ל פסק כמ"ד אין ק' אך דס"ל
דזה המ"ד גופ' לא ס"ל דאין קנין אלא לזה
הענין אם חזר ולקח ממנו, ע"כ אין בידו לחזור :

וערינו עוד לעיין בהפסק של המהרי"ע ז"ל אחרי
שפסק דטהג שביעים בש"נ אם מותר

לקנות מאתו קודם זמן הביעור ומביא ההיסתמח אין
לוקחין פירות שביעים מן הגוי, וכזה שיש שרלו
ללמוד מבאן דאין לקנות מן הגוים כלל בשביעים
ונומנים עצם לפי שהמעות נתפס בקדושת שביעים
ואסור למסור להם דמי שביעים, ונראה שאין
לסמוך עליהם כו' דהוקא פירות שביעים שבידיו
אסור להפסידם או דמי פירות שביעים אסור
להפסידם, אבל כאן זה שעדיין המעות שבידיו אין
בהם קדושת שביעים, ובין שכן לא הוזכרו בהם
שעדיין אינן קדוש, והא דאסור למסור דמי פירות
שביעים לע"ה ההם הוא שצ"ה יאכל בלא קדושת
שביעים, ויעשה בהם סחורה ואסור להחזיק ידי
עוברי עברה, אבל בנכרי אינו שייך דהא אינו
מוזהר בהם. ועוד סביר לני לאמר שגיון שכל זה
הוא מטעם קדושת דאקרי קדוש כ"ה ביד הגוי
נפקע קדושתו, מהא דאמרין בפ' ר' ישמעאל דף כ"ב
בקשו לגנוז דינרי דרביאזא סריינא שפא עד שמלאו
להם מקרא מן התורה, ובאו בה פריים וחיללוה
מכיון שבלו להפריים נעשו חולין וכו' דבשלמא
פירות שביעים עומין דאין יולאים בלא פדיון דהא
לעולם הפרי עומן אסור, אבל המעות כו' מה קדושה
דכלי שרת שהי' מקודשים מתחילה כשנכנסו לידם
נחללו ונעשו חולין כ"ה שלא חל עליהם קדושה
כו'. והנה דבריו ז"ל ל"ב דסבירא הראשונה שלו דמחלק
דלע"ה אסור למסור משום דמחזיק ידי עוברי
עברה אבל הנכרי אינו מחזיק ידי, קשה הא חיישינן
שמה ימסור המעות לישראל, והישראל לא ידע שהם
דמי שביעים, כדחיישינן כו"כ פעמים בש"ס שמה
ימסור הנכרי לישראל, ואלא ע"כ עיקר ההיתר
הוא הטעם האחרון שביד הנכרי לא נתפס בקדושת
משום

אוי ימא דלמ"ד אין קנין אין לו קנין כלל שפיר ניחא
דלפיכך אינו מביא אלא מפני חיקון העולם משום דאין
לו קרקע, אבל לדירך למ"ד דאין לו קנין להפקיע מן
הקדושה יש לו קנין בקרקע על הפירות ח"כ קשה
ל"ל מפני חיקון העולם ויביא ביטורים ד"ח :

ומה שמביא המהרי"ע ז"ל ראי' דטהג שביעים בשל
נכרים מהא דמהו לטחון עם הנכרי בשביעים
בזה דחה הב"י ז"ל דלמא מיירי בפירות של ישראל
ביד גוי, וממילא נדחים גם הראי' מהמפקיד פירותיו
אלל הנכרי הרי הם כפירות של נכרי למעשרות ולשביעים
דאיכא גמי לאוקמי' שמה לקב הגוי פירות שביעים
משדות ישראל דהפקד הוא, וכן נדחים ג"כ הראי' מהא
דפ"ז דתרומות אכל קשואין של ערב שביעים ימחין
לקשואין של מילא, ולמה לא ישלם מפירות שביעים
שללקח מנכרי כמו גבי הביא דר"ג שזורי דבשנת
השביעים דהפקד הוא חוששין לכל פירות שביעים
שללקח משדות ישראל, אך הקושא' מהא דאין עודרין
קשה, ואולי מוקים לה בשדה ישראל ששכרה נכרי ודוחק :

סוף דבר דכל הקושיות דמקשה המב"ע ז"ל והמהרי"ע
ז"ל מהסוגיות והתוספות והירושלמי מענייני
שביעים הכל יכולים לתרץ כדברי מנחם הכ"י ז"ל, אך
הקושא' מעיקר דעת הב"י ז"ל בפ' דאין קנין הוא
קשה מאד, וכן הגר"א חולק בזה. וסי' מוקים לתרץ
דעת הב"י ז"ל דהרמב"ם ז"ל פסק כמ"ד יש קנין
אך המ"ד זה גופ' מורה דהיכי דחזר הישראל
ולקחה לא הוי כיבוש יחיד, ובזה לבד ס"ל דאין
קנין אפילו המ"ד דס"ל יש קנין, אבל המ"ד דס"ל
אין ס"ל אין קנין כלל, והא דפריך הגמ' כל הקושיות
על מ"ד דאין קנין הוא דלזה המיד אין קנין כלל
והקושא' דמכבירים הלוקח מביא ביטורים פריך
לתרומתו, והא דפסק הרמב"ם ז"ל דלאחר מירוח
ישראל חייב הוא דמרכיבן חיובא מדגן, והא דבסוריא
פטור משום דדגן לא קאי אלא על א"י, אך שזה
דוחק וזכרנו שבה"י ז"ל גופ' בפ"א מה"ת ה"כ כתב

מונטרס השמיטה

בכסף מעשר אינו נפדה כו'. ולכאורה קשה דמאי מקשים התוס' ז"ל על שיטת רש"י ז"ל דהא אינו עובר על לפ"ע דאם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר מי יהיה האדם אחר אם בנכרי הא ע"י נכרי לא יכול לחלל הכסף מעשר דליהפס הקדושה בהבהמה דכל חילול ע"י מקח הוא דנפקע הקדושה מזה ונתפס בזה, אבל כשיקנה במעות מע"ש הבהמה מן הנכרי הא"ך תפקע הקדושה מהמעות ונתפס בהבהמה הא כי"ן שקנה העכו"ם המעות נעשה חילין בידו, והא"ך תהפס קדושת המעות בהבהמה, דהא אי אפשר שתעשה שתי פעולות דיפקע הקדושה מהמעות ע"י הנכרי, וע"י שנכנס להבהמה, הא נפקע הקדושה מן המעות ע"י עכו"ם. אף אם לא תכנס הקדושה בהבהמה, דהא אם יקנה ישראל במעות הללו דברים שאין ללקחין בכסף מע"ש לא יחלו המעות לחולין ואם יקנה מן הנכרי יאל לחולין, כיון שקנה הנכרי המעות, וא"כ הא"ך תכניס הקדושה כשקנה דבר הנלקח בכסף מע"ש דהיא בהמה, דהא"ך תפקע הקדושה מהמעות ותכניס הקדושה להבהמה, וא"כ הוי הבהמה חולין ולא מעשר. וגרסינן במס' מכות דף י"ט ע"א אחר ר"א אחר יוחנן מע"ש מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה, מ"ט דא"ק לפני ד"א תאכלנו וכתיב לא תוכל לאכל בשעריך, כל היכי דקרינן ב"י לפני ד' אק"י תאכלנו קרינן ב"י לא תוכל לאכל בשעריך וכל היכי דלא קרינן ב"י כו'. והק' בחוס' ז"ל וקשה כיון דקודם שראה פני החומה ה"ג דמותר לאכלן חוץ א"כ למה הוזהר לעולם לפדות מע"ש, וי"ל דודאי ליכא לאו, אבל עשה איכא דכתיב ולרת הכסף בידך, אבל בלא פד"י לא עכ"ל ז"ל. ולכאורה קשה א"כ לפ"י לקוח בכסף מע"ש אליבא דר"י דאין לו פדיון א"כ יהא מותר לאכל חוץ לחומה, והכא קיימין אליבא דר"י, והא"ך עובר על ל"פ ל"ת מכשול דואכל הלקוח מכסף מעשר בחוץ. אכן ז"א דאפילו לר"י יש איסור לאכל לקוח בכסף מעשר בחוץ והיא מדרבנן כמו שמבואר אגליט בחוס' הרי"ד במס' מע"ש. וא"כ כשיקנה הבהמה מן הנכרי יהיה הבהמה חולין וכשיאכל הבהמה בחוץ לחומה

משום ובאוי בה פרי"ם וחללו, זה לרי"ך עיין רב לפע"ד, ולכאורה הפסוק הוא אחר גז"כ על כלי מקדש משא"כ בקדושת שביעית. ולכאורה יש להביא רא"י לזה משיטת התוס' ז"ל דנתפס המעות בקדושת שביעית ביד עכו"ם, ואם ה"י הדין דשביעית תופסת את דמי' ויולא לחולין ה"י גם השביעית נתחלל, אף דשביעית הפרי עלמו אסור אע"פ שנתפס הדמים בקדושה, ורא"י לזה מהא דגרסינן במס' קדושין דף נ"ה ע"ב, ת"ר אין לוקחים בהמה ממעות מע"ש, ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקום, במזיד תעלה ותאכל במקום, אחר ר' יהודה במז"א במהבין ולקח שלמים, אבל במהבין להוליך מעות מע"ש לחולין בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקום, פירש"י ז"ל אין לוקחין בהמה במעות מע"ש חוץ לירושלים משום דכתיב ולרת הכסף בידך במז"א אשוגג קאי ובר"ה בין שוגג והאי מהבין דקמ"י אמוז קאי, ויה"ק אבל לקחה לשם חולין דמזיד ידי' מהבין להוליך מעשר לחולין הוא בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקום שוגג משום דמקח טעוה הוא, ומזיד דקנסינן ל"י למוכר כדאמר לקמן דלאו עכברא גנב אלא חורי גנב, ופריך והא אכן חנן ר"י אומר במזיד קידש פירוש כיון דטעוה ליכא משום קנסא לא אמרי רבנן דליבטל כי הכא דאמרי יחזרו דמים, א"ר אלעזר מתניתין ליכא למקנס' כלל דאשה יודעת כו', ולא נחכונה להוליך לחולין, אבל מוכר זה יודע שהמעות מתחלל על הבהמה וחולין הן בידיו ועובר על לפ"ע לא חתן מכשול, שהרי יודע הוא שהלוקח מהבין לאכול בשירו, והק' התוס' ז"ל אבל קשה טובא כו' ושור קשה מאי ולפ"ע ל"ת מכשול איכא הכא הלא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר ולא ש"ך לפ"ע אלא דקאי בתיבי עברי דנהרא, כגון מושיט סוס יין לגזר ואבר מן החי לבני נח, ושור קשה דמשמע מחוץ פירושו שהבהמה נתפסה בקדושה והמעות נתחללו וכי משום קנס נאמר יחזרו הדמים למקום והמוכר יאכל הבהמה חוץ לירושלים, ול"ל שיחזור ויחלל כו' דהא אליבא דר"י קיימין דסבר דלקוח

ובאו פריזים וחללוהו הוא דוקא על בלי המקדש אבל לא בעלמא. וכן הש"ה הקדוש מתמיר בזה:

ועתה

נחזור על עיקר ההלכה, הנה ראיתי ב"ס פתח השלחן סי' כ"ג מביא ראה מלשון הרמב"ם ז"ל דטונתו גבי שביעית דכתב דטב"ס שקנה קרקע בא"י חרעה, פירותיה מותרין, וע"כ היא כדעת מרן הב"י ז"ל, דא"י ס"ד כהמב"ט ז"ל הול"ל פירותיה מותרין באכילה. ומביא רא"י ע"י מלשונות הרמב"ם ז"ל, דטונתו שמוחר לאכל בקדושת שביעית כותב מותר לאכל, וכשכותב מותר סתם, הכונה שמוחר לגמרי, וכיון שכתב מותרין סתם הכונה על היתר לגמרי שאינו נוהג שביעית כלל. הנה בתשו' הרמב"ם ז"ל פאר הדור כתב מפורש בזה"ל מותרין באכילה. וע"ד שכתב בעל פתח השלחן, דלמח דבעיקר הדין דאין קנין, קשה להבין, והמהרי"ט ז"ל והפ"ר ז"ל והגר"א ז"ל משיגים עליו, אך יש לקיים הדין של מרן ז"ל מטעם אחר, והוא דגבי שביעית כתיב לכם ונתמעט נכרים, דהא דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ועל שלפניו, ועל שלפניו שבת הארץ לכם ולא לנכרים, ומביא ראיה מספרא פ' בהר לכם ולא לנכרים, לאכלה ולא שיביא ממנה מנחות, ומפרש הפתח השלחן ז"ל דע"כ לכם קאי על שלפניו, דאי על לאכלה הא מלאכלה ממעט מנחות. וזה פשוט מאד דאין מכאן שום הוכחה כלל, מלאכלה ממעט מיד דעולה לאישים ולא לאכלה, ואפילו על מיד דאכילה ממעט נכרים. ומרן ז"ל הביא ג"כ האי סברא בתשובתו, וכתב בלשון זה, ואם באנו לדין ביותר טעם י"ל שיש לו קנין להפקיע משביעית, דקרא כתיב והיתה שבת הארץ לכם, לכם ולא לנכרים עכ"ל ז"ל. וז"פ דמביא הדברים הללו אחורי הקולמס ולאחרי סניף, ואין בונה מזה שום ראיה, דאל"כ לא ה"י לר"ך יותר לפלפל. ומהספרא אין ראיה כלל, אכן יש להביא

לחומה לא יעבור על אכילת מע"ש בחוק אלא דעובר כבר על העשה דולרת הכסף בידך והלכת אל המקום ואם אפילו יקנה מישראל ויחשם הקדושה על הבהמה ויעלה ויאלץ במקום ג"כ עבר על העשה דולרת הכסף בידך והלכת, לר"ך להוליך כסף ולא בהמה לשיטת רש"י ז"ל, א"כ כשקנה מישראל עבר על ב' עבירות על העשה דולרת ועל חיבור דרבנן אכילת לקוח בכסף מע"ש חוץ לחומה. משא"כ אם יקנה מן הנכרי, או העשה דולרת כבר עבר קודם ועל החיבור אכילת חוץ לא יעבור בקיימת הבהמה מהנכרי ואינו עובר אלא ע"י ישראל המוכריהו שידוע שהלקוח מהבית לאכל בעירו, וא"כ עובר המוכר על לפ"ע וכו'. ואי דיכול לקנות מישראל אחר גם זה חינו, דהא מפורש בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף ע"ה ומובא במל"מ ז"ל בפ"ג בה"ב ב' מלוה ולוה דהא דאמרין דבטמיר אם לא הושיט לו הכוס ה"י ישראל אחר מושיט לו עובר על לפ"ע, אם לא באש שאם לא הושיט לו הוא ישיג מעלמו, ודכוותי' גבי המלוה והלוה דעובר הלוה כשלוה דריבית על לפ"ע אפילו אם יש לוה אחר ישראל שילוח מ"מ הוא עובר, ומביא שם ראיה גמורה מדברי התוס' ז"ל גופי' דמקשים בדף ע"ה פ"ב במס' ב"מ דהעדים עוברין על כל חשימון, דזמנין דעברי אלפני עור כנון אם לא ה"י מלוה לו בלא עדים, וזמנין דלא עברי כנון שה"י מלוה לו בלא עדים, מש"ה לא קתני דעברי אלפ"ע, ואי איהא דאי יכול המעשה הוא להיות ע"י ישראל אחר אינו עובר, א"כ גבי לוה נמי משכח"ל דילוי ישראל אחר, או דע"י שיכול לעשות ע"י ישראל אחר לא מהני אם לא ע"י גוי, ובגוי ליגזר לאו דריבית. א"כ מכל הנ"ל קשה מאי מקשים התוס' ז"ל על שיטת רש"י ז"ל, הא עפ"י אדרבה יובן מאד שיטת רש"י ז"ל, מדוע לא קנסינן להמוכר במיד משום דעבר על לפ"ע המ"ע דולרת הכסף, וז"ל דהא אם יקנה מעכו"ם נמי יעבור על ולרת הכסף, וע"כ לא שייך הללו דלפ"ע, דלא הוי באתרי עברי דנהרא. אלא ע"כ דהא דקרא אשכח ודרוש

הונטרם השמיטה

ושביעית ביחד, הא שביעית בו הפקר, והא"ך ילא
ההקדש בהפקר ולאכלו בלא פדיון, וזו ידעיה,
הא שביעית חופס את דמיו, וזה יעשה בדמים הא
יטמו לאכילה והקדש בזה חטו אוכל אלא יקנה לו
קדושה מרמי שביעית זה חסור, א"כ ל"ל דבריהם
מהחלוא הוא משום גז"ל שבת לד' חפילו דבר שהוא
לד' חל עליו קדושה שביעית, והא דמשי דהגזר
מתלופו ביד אחר הוא כדפירשנו בירוש' דמשי דס"ל
כך דר"ה במס' סוכה דף מ' ע"ב דאין שביעית
מתחלל דרך חילול אלא דרך מקח ויעשה דרך חילול
פי' שחלל המעות של הקדש על פירות ויגזרו הפירות
להקדש והמעות ילא לחולין, אבל קדושה שביעית לא
נחללו והיו קדושה דמי שביעית עליהם והאחר יאכל
המעות בקדושה שביעית, והקדש יגזרו הפירות ויגזרו
מעות להקדש והמעות הללו לא יאכל דמי שביעית ויכל
ליקח מזה קדושה, וע"ה ח"ר מהני' למע' לית אן
פתחין לה ד"ה הוא דחפילו כר' יוחנן דפליג על
ר"א במס' סוכה דף מ' ע"ב וס"ל דחפילו דרך
חילול גמי מתחלל ונתפסו הפירות בקדושה שביעית,
מ"מ חל שביעית משום דהקדש לא חל משיקרא
על שנה השביעית מפני שקדש גזרו להפקרה, והא
מפני שקדש הפקר גזרו להקדשו לא יכל להזכר
ז"ל לפסוק כן משום דחם' סוכה דף מ' ע"ב הג"ל
דחלקו ר"ה ור' יוחנן אס' שביעית מתחלל בדרך חילול
וק"ל דר"ה ור' יוחנן הלכה כר", ונתפס הפירות
בקדושה שביעית, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה"ש
ה"ח, ואע"ג דפסק כר' חזי דפסדי ראשון ד"ה דרך
מקח חין, דרך חילול לא, אבל זה ח"י אפשר,
דא דח' אפשר לשום ארס לזנות צפירות הנכס
מהפקר הוא משום דכיו' של הקדש, דח' אפשר
להקדש להיות הפקר כיון דהוא הקדש א"כ שייך
לגזרו, אבל כשיחלוק ההקדש היו הפקר שביעית
והנה אן ק"ל דגבי פדיון הקדש צדין וקס' לו,
כדאיתא בירושלמי דחם' מע"ש פ"ה ה' משום דכתיב
ונתן הכסף וקס' לו, והחילול דהקדש וקנין דהפדה
חלום זה בזה דח' אפשר לזה בלא זה, פי"ש בחום'

הרי"ד

להביא ראיה דשביעית חטו טובג בשל נכרים משום
דכתיב לכם, והוא מפורש בירושלמי הטור דברכינו
למעלה, והוא בירושלמי בפרק מקום שנהנו
ובפ"ו דפיהא הטעם כרס להקדש פטור מן
הערלה ומן הרבעי וחייב בשביעית, ר"ז בשם ר'
יוחנן ושבתה הארץ שנה לד' חפילו דבר שהוא לד'
קדושה שביעית חל עליו, רחב"א צעי קומי ר"מ
לאכלו בלא פדיון וכו' אר"מ ל"ל לית אן פתחין
לה ד"ה הוא כו' כההיא דמר ר' יוסי כו', והא
מפני שקדש הפקר גזרו להקדשו ע"כ, ומוצה
לעיל דברכינו, והנה הטעם דפטור מן הערלה ומן
הרבעי כחז המל"מ ז"ל בפ"ה מה"ש דמחשיבין
מלכס, ופרך הג"מ א"כ מ"ט לא פטור גם משביעית,
ע"ז משי ב' חירוסים, אחד מזה"כ דעל הקדש חל
שביעית, ואחר דעל שנה שביעית לא נהקדש. הרי
מוכח מכלן דנתמטע מלכס שביעית, ולכאורה רח'
אלימחא היא, ומפורש כן [ובזה יש להך קושיא
המל"מ ז"ל כ"ל, מדוע לא כחז הרמב"ם ז"ל הך
דשביעית אך כחז הדין דהטעם כרס להקדש פטור
מן הערלה ורבעי, והא דחייב בשביעית לא כחז כלל,
הא י"ל דפטור ג"כ וכו' לריך לאשמעינן דחייב
בשביעית, אבל לפ"י נחא, דכיון דהרמב"ם ז"ל
כחז בה"ש פ"ד הכ"ט הדין הזה דעכו"ס שקנה קרקע
בא"י וזרעה בשביעית פירותיה מותרין, והוא דמותר דאין
בהם קדושה שביעית והוא מטעם לכס, א"כ ממילא
דהקדש גמי פטור משום לכס, וגבי ערלה גמי לריך
לאשמעינן דפטור בהקדש משום לכס בפ"י מה'
מע"ש, משום דגבי ערלה לא נקט הדין דשנה נכרי
פטור, ואדרבה בפ"ט מה' מע"ש פסק דחייב
עיי"ש בה"ה. ע"כ פסק שם בה"ז דהטעם כרס
להקדש פטור, משא"כ בשביעית, כיון דפסק בפ"ד
מה"ש הכ"ט דפירות עכו"ס מותרין משום שביעית
והוא משום לכס, א"כ ממילא הקדש ג"כ פטור.
והא בדאמת לא פסק הרמב"ם ז"ל כהאי דרייתא
דחייב בשביעית מזה"כ כדאמר ר' יוחנן, הוא משום
דסג' מקשה על האי דרייתא כימי משכח"ל הקדש

מנטרם השמיטה

וכרס לא נוכל למעט מלכס וטוג שביעית גבי
 שדה נכרים דהא הוי לכס, ואך הקדש דחל ההקדש
 ממעטין ערלה ושבועות מלכס. ולפ"ז שפיר אזיל
 הרמב"ם ז"ל בחד שטת, דהא דמשי בחיבורו מפ'י
 המשניות בהא דקחשיב ואזיל מההר"ט ז"ל דבכמה
 משניות בפי' המשנה מוקים להמשנה אך אליבא
 דמ"ד יש קנין אף שיכול לפרש גם למ"ד דאין קנין
 ובחיבורו חזר בו ופסק כמ"ד אין קנין, ומביא רא'י
 שכן דרכו דהא במס' ערלה פירש הגר"י שנטע
 חייב בערלה מיירי בשדה ישראל, ואילו בחיבורו
 חזר בו ופסק דחייב בערלה שדה נכרים, ולדבריו הוא
 הכל דבר אחד, כיון דמפרש בפי' המשנה כמ"ד יש קנין
 ע"כ מפרש בפי' המשנה נכרי שנטע הוא בשדה ישראל,
 דאי בשדה נכרים הא נמנעט מן לכס כמו הקדש, אבל
 בחיבורו שפסק כמ"ד דאין קנין ע"כ פסק דשדה
 נכרים חייב בערלה דלא נמנעט מן לכס :

ועוד

נראה לפענ"ד שדברי המבי"ט ז"ל וסייעתו
 ז"ל מוכרחים, בשו"ה הרמב"ם ז"ל בפאר הדור
 ס' ט"ו מוכרח כפי' המהר"ט ז"ל, וכאשר הם' פאר
 הדור נדפס בשנת תר"ם בפעם הראשון ולא היה לפנייהם
 דאל"כ לא הישתמעט חז מיניהו להביאו, ומ"ש בס'
 פאת הבולחן בבס הגר"א ז"ל דבזה"ז יש קנין לעכו"ם
 בל"י להפקיע, מבוס דהקדושה דבזה"ז הוא מדרבנן
 יהוי כמו סוריא והוא בשו"ע ס' של"א ס"ק כ"ז, אבל
 מה נעשה שבפירוש כתב בשם הרמב"ם ז"ל הנ"ל בס'
 פ"ז דהכל תלוי באין קנין ויש קנין, ח"ל ז"ל, ואחר
 העיון לא ינחה בכל זמן אלא אם נאמר אין קנין
 לגמרי וכו' וזה ית' מעשרות בזה"ז דרבנן, ועוד כו"כ
 פעמים כתב כן, הרי מפורש דלא הוי כסוריא דכסוריא
 עיקר המשניות מדרבנן ולפיכך שס' יש קנין, אבל
 בל"י דעיקר המשניות הוא מה"ה אפילו בזה"ז דרבנן
 אין קנין, וכן דעת הב"י ז"ל דהא פסק ג"כ
 בזה"ז דרבנן ופסק בשו"ע על זה"ז דקונה תלושין מן
 העכו"ם ונתמרח ביד ישראל חייב במעשרות משא"כ
 כסוריא, אך בזה י"ל כיון דמה"ה כביצים הראשון היה
 המיכוח של ישראל בפירות שקנה מן הגכרי חייב מה"ה

כשנתמרח

הרי"ד וא"כ כשפודה דרך מקח נעשה החלול ע"י
 הקנין, אבל בדרך חלול נעשה הקנין ע"י החלול
 דבמה שאומר זה יתחלל על זה ויתחלל נעשה
 מזה המקח וקס לו ככתוב בתורה, וכו' הוא בעלמא
 אבל כרס דהקדש בשיעית האדן יקס לו ע"י החלול,
 האדן יבא הקנין אליו ע"י החלול, הא כיון שנתחלל
 ההקדש הרי הוא הפקר שביעית והאדן יקנה בהמשות,
 וע"כ בהפדי ראשון חוט יכול לעשות אך דרך מקח,
 וכיון דדרך מקח א"כ נתפסו המשות בקדושה שביעית,
 ונמלא לוקח לו קדושה מדמי שביעית, ואי דעשה
 הנוצר בהמשות דרך חלול, הא אן ק"ל כר"י דפרי שי
 נתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול, ויהי הפירות
 שביעית, וכן חירולא דר' מחט' מפני שקדש הפקר
 נדרו להקדשו ג"כ לא שייך לפי שיטה הבבלי בגדרים
 דף מ"ב, כמביאר בדבריו לעיל, וע"כ לא מתוקם
 הברייתא לפי שיטה הבבלי, ע"כ לא פסק הרמב"ם
 ז"ל כהיא ברייתא מחיוב שביעית, א"כ לכאורה
 היא רחיה מוכרחת דממעטין שביעית מלכס] אבל
 באמת מלאך גופ' מוכח דלא נוכל למעט שביעית
 מלכס מהאי סוגיא גופ' דהנוגע כרס להקדש פטור
 מן הערלה, ורצני מאס דכתיב לכס, א"כ קשה
 האדן מחיבין קרקע עכו"ם בערלה, והאדן פסק
 הרמב"ם ז"ל הך תרתי דגיס דסארי אהדני, דפסק
 דהקדש פטור מן הערלה ובעכו"ם נוהג ערלה, ואין
 לאמר דבעכו"ם נוהג ערלה מבוס דטוג אף בחו"ל
 מעטס הלמ"מ או הלכתא מדניה, לפיכך לא גרע
 קרקע נכרי בל"י מחו"ל ז"ל, דהא בחו"ל חוט אלא
 הללמ"מ ואילו בל"י הוי מדאורייתא כדאיתא בהרא"ש
 ז"ל במס' קדושין סוף פ"ק, דהא דגרסינן ספק
 ערלה בארץ אסור ובחו"ל יורד ולוקח מימי ככרס
 של נכרי, דאי ישראל הא אסור למוכר ערלה דאסור
 בהנאה ע"י"ש, וא"כ בל"י אסור מה"ה, א"כ קשה
 הא כתיב לכס וכמו דממעטין שדה הקדש מלכס,
 א"כ כמו כן נמנעט שדה נכרי מלכס, א"י כיון דאין
 קנין לעכו"ם בל"י א"כ לדדי' לא נוכל למעט
 מלכס את העכו"ם אלא דבר הלוג אבל שדה

הנחלת השמיטה

יחוס, ויש יחוס בקרקע כמו שהוכחו בתוס' ז"ל במס' סוכה דף ל' ע"ב מירושלמי דמס' כלאים פ"ו ע"ן שם, וכ"כ הראשונים ז"ל במס' ב"ב דף מ"ד ע"ב ד"ש יחוס בקרקע, וע"ן במס' גיטין דף ל"ח ע"א בתוס' ובר"ח ז"ל דס"ל דכיוצא דסיומן שקנה היה ג"כ לאחר יחוס, ובסוגיא דעבד שנשבע דמוקי לה לאחר יחוס דוקא ולא קמי כיוצא. והרשב"א ז"ל הקשה על דברי הראשונים ז"ל דהא דכיוצא דסיומן לא היה יחוס דאין יחוס בקרקע, אבל התוס' ז"ל והראשונים ז"ל ס"ל דיש יחוס בקרקע וכיוצא לר"ך יחוס. ורש"י ז"ל ורשב"ן ז"ל ס"ל דכיוצא לא קמי אלא דוקא לאחר יחוס, וע"ן ברע"ב ז"ל וברשב"א ז"ל במס' גיטין דף ל"ח ע"י"ש, וא"כ הדין הוא דמהר"ע ז"ל נפל בדעתו, והפ"ו שאנחנו מחכים על ב"הת משה לרקיט לע"ג דין הוא. והתוס' ז"ל במס' ב"ב דף מ"ד כתבו ה"י סברא בשם ר' אומרים דלפיכך כותבין בהרשאה והקניית לך ד' אמות בחלירי משום דאין לך אדם שאין לו ד' אמות באל"ף דאין קרקע נגזלה והיא הנך. יש אומרים ס"ל דבעינן גבי חוקת מלחמה גם יחוס, והא דהתוס' ז"ל מוכיחין מהאי סוגיא דלא אמרינן כן, אפשר לוא משום דס"ל דלא בעינן יחוס, וז"א אלא דס"ל דקנין ד' אמות בחלירי בעינן סיבה ת"י רשותו בעת מעשה, ואין מהות' הוא ראי' לא לך גיטא ולא לך גיטא, אבל יש ראי' ברורה שהתוס' ז"ל ס"ל דמהי כיוצא באל"ף, מהם גיטין דף ס"ב ע"א ד"ה אין עוררין וז"ל, מפרש ר"ח ז"ל לגיסטין בקרקע שקבל מן המלך לפרוע כך וכך חטוא בשנה כדאמר ההם זרעו שבציעות משום ארנוגא שחא סכנה נפשות איבא הם לא יפרעו מס למלך, א"כ קסבר יש קנין לגברי בחרץ להפקיע משביעית, א"כ שבציעות בזה"ז דרבנן אפ"ג דמדרבנן אסור לגברי אחר גבי מלך החירו עכ"ל ז"ל, הכי מוכח מאלן דגבי כיוצא דאל"ף נמי יש קנין לחד דס"ל דיש קנין הוי קנין כמו כן ע"י הכיוצא, אך למה ראשונים רש"י ז"ל והרב"ן ז"ל וה"ס מי שאומר בתוס' ז"ל במס' ב"ב דף מ"ד ע"ב משמע דכיוצא לא הוי קנין ולא דמי כמו שקנה בדמים :

כשתמרת ביד ישראל חייב גם עתה בזה"ז מדרבנן כ"ן דמה"כ כותב כיוצא הראשון מה"ס כשתמרת ביד ישראל חייב גם בזה"ז. מדרבנן משום מירוח ישראל אפילו דיש קנין מ"מ לא דמי בזה לבטוריא, וסברא הזאת מפורש במב"ע ז"ל ח"ב ס' קל"ז ע"ש ומביא בשם ס"ס ז"ל דנחשק בזה ולדידי' פשיטא לי', [ואולי דעת הגר"א ז"ל ג"כ דאפילו אי אמרינן יש קנין בזה"ז מ"מ חייב מדרבנן אפילו בזה"ז משא"כ בסוריא דמדרבנן לא נפקע הקדושה הראשונה שהיה בימי כיוצא ראשון כדכסה המבי"ע ז"ל והיא אך באל"ף ולא בסוריא, וגפ"מ לדינא דהוי חרי מדרבנן ואין להפריש מלקוח מירוח על לקוח מן הנכרי. וע"ן בתוס' ז"ל במס' מנחות דף ל"א בסוף העמוד ובטור"א ז"ל במס' מגילה דף י"ט] וע"ן במש"י הרמב"ם ז"ל בס' הג"ל דכהן ג"כ דסוריא ק"ל מה"י אפילו בזה"ז דבאל"ף ג"כ מדרבנן אבל עיקר המעשרות הוא מה"ס משא"כ בסוריא דעיקר המעשרות הוא מדרבנן, וכן מוכח בתוס' ז"ל במס' גיטין דף ס"ב ד"ה אין דאף בזה"ז אין קנין כמותא בדבריו לקמן בפ"ה, וע"ן בתוס' במס' גיטין דף ס"ב ד"ה אין עוררין מוכח שם מפורש מחירוש דאפילו בזה"ז דרבנן נמי אין קנין לגברי באל"ף להפקיע מקדושה, וכ"ן דהרמב"ם ז"ל והתוס' ז"ל והב"י ז"ל ס"ל כן ל"ע למעשה :

ועוד אפילו לרעה הכ"י ז"ל דיש קנין הכ"מ כשקנה הנכרי הקרקע מירוח, וע"י קאי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"ס הכ"ס נכרי שקנה קרקע באל"ף כו' אבל אם לא קנה מירוח אלא דיושב בחוקת אבותיו לכו"ע אין קנין. והא דכתב המהר"ע ז"ל בהא דריב"ל מפקיד לתלמידיו לא חזבון לי אלא מניחא דסיסרא כתב דחומר' היא לחוס לגזלנותא דאחוזקי איסורא לא מחזיקין, וחזקה שכל מה שיש ביד האדם הוא שלו שקנה בדמים מירוח או מכיוצא של מלחמה דכיוצא הוי קנין בדמים עכ"ל ז"ל. וזה לגד הרבה ראשונים ז"ל דס"ל דכיוצא מלחמה לא מהי אלא לאחר יחוס, ועומן ומואב דסברו כסיומן ע"י כיוצא הוא ה"י ג"כ לאחר

משביעית, אינן שביעיות בזה"ז דרבנן, אע"ג דמדרבנן אסור לנכרי אחר גבי מלך התירו עב"ל ז"ל, ופשוטו דברי התוס' ז"ל משמע דשני חירולים נכחו התוס' ז"ל שני פעמים בלשון א"כ, על אלו ב' הלכות מסקו בלשונם ז"ל אע"ג דמדרבנן אסור בנכרי אחר גבי מלך התירו וקאי על אלו ב' הלכות, אינן דיש קצין וא"כ אפילו אין קצין בשביעית בזה"ז דרבנן הגם דלנכרי אחר אסור גבי מלך התירו אפילו בלא סכנת נפשות, משמע מזה דאשילו יש קצין נמי אסור עכ"פ מדרבנן בשביעית כמו הור"מ, ודוחק לפרש דברי התוס' ז"ל הכ"ל דקאי אך על הירושלמי השני דבזה מדרבנן אסור גבי נכרי אחר, אבל לחירוף הראשון דיש קצין גם מדרבנן מותר אפילו לנכרי אחר ולא מיירי כלל במלך, דזה אי אפשר לפרש כך משום סכינה חריפי מפסקא דברי התוס' ז"ל, והול"ל חירוף השני בחמילה, והכי הול"ל בדמוקי לה גבי מלך משום סכנת נפשות איכא אס לא יפדעו מס למלך, אינן שביעיות בזה"ז דרבנן אע"ג דלנכרי אחר אסור גבי מלך התירו אפילו בלא סכנת נפשות, [וגזה איחא בתוס' ז"ל במס' סנהדרין דף כ"ו ע"א עיי"ש] א"כ דה"ל יש קצין להפקיע הקדושה לפיכך גבי כהן וחרש ס"ל יש קצין אבל בכלל ס"ל אין קצין, וע"כ פשוט דהכל קאי על חירול דמיירי במלך, וכחצו ב' חירולים אחר משום סכנת נפשות, אינן בלא סכנת נפשות אך משום דיש קצין והוי מדרבנן, אינן דאין קצין והוי מדרבנן משום שביעיות בזה"ז דרבנן ע"כ מותר גבי מלך אע"ג דלנכרי אחר אסור עכ"פ מדרבנן במלך התירו וז"ל, [ומכאן נמי מוכח דאפילו בזה"ז ג"כ אין קצין, דאי ס"ד דיש קצין והוי כמו סוריא, אינן מותר אפילו לנכרי אחר ג"כ כמו סוריא], ובגמ"ה אין למלך בין שביעית ובין הור"מ, דאפילו יש קצין מ"מ חייב עכ"פ מדרבנן, דרבנן לא רנו שיפקע הקדושה ע"י נכרי, אך בחירוף של נכרי פטור אפילו מדרבנן מהמישט דנקב, והתוס' ז"ל במס' מנחות דף ל"א ע"א הג"ל מספקא לכו אי פטור אף מדרבנן והגירסא דפעלי כיסין הוא דוקא בשלקח

ולא אולם להבין בשום אופן שיטת מכן הב"י ז"ל דמתוך קושיה הכפחור ופרח ז"ל להרמב"ם ז"ל ס"ל דיש קצין, והא דפסק דאין קצין הוא דוקא לענין שחור וקנה ממנו, וקשה לנו מאד להבין, לוא יהא דיש קצין עכ"פ חייב מדרבנן דהא אפילו למ"ד דיש קצין ס"ל נמי מדרבנן חייב ואין הנפ"מ ביניהם אלא אי מדאורייתא אי מדרבנן, אבל חייב הוא לכו"ע כדאיהא בכמה דוכתי' בש"ס בבלי וירושלמי, ועיין במס' מנחות דף ל"א ע"א עיי"ש מפורש, וכן כהנא מפורש בס' פאר הדור ס' פ"ז הג"ל, וא"כ האך מותר לנכרו בלא קדושת שביעית הא חייב בביעור לכה"פ מדרבנן וכן לנכרו ולא לסחורה וכן לכמה ענינים, ואין לאמר דס"ל דהא דחייב מדרבנן ביש קצין היינו דוקא בזמן הבית ראשון אבל בזה"ז דהוא מדרבנן, למ"ד דיש קצין פטור אפילו מדרבנן, אך לענין חר"מ ס"ל דמירוח של ישראל עושה חייב כמו שב' המהרי"ט ז"ל שכן דעת הב"י ז"ל דהמירוח עושה חייב משא"כ בשביעית, ז"ל דהא הרמב"ם ז"ל בחיבורו לא קאי הגומן הזה כמו שגסור כל הדינים כידוע, וכן בה"ס קאי הכל על חר"מ מה"ה ולא קאי על הדינים דבזה"ז עיין בפ"א מה"ס ה"כ בכ"מ ז"ל והמלך כן, ואין לאמר דהא דחייב מדרבנן הוא דוקא בחר"מ אבל לא לענין השביעית אפילו בזמן ריבוי ראשון, ז"ל דהא התוס' ז"ל במס' גיטין דף ס"ב ד"ה אין עודרין הג"ל כתבו מפורש למ"ד דיש קצין חייב מדרבנן בשביעית, אך גבי מלך התירו כנ"ל, אינן עכ"פ חייב בשביעית מדרבנן, והנה לשון התוס' ז"ל במס' גיטין דף ס"ב ע"א הג"ל ד"ה אין עודרין והא דקאמר בפ' ז"ב גבי כהן וחרש יכול לאמר אגיסטין אני בחוכה לא כמו שפירש בקונטרס ז"ל שכיר לנכרי, דהא משמע הכא דאסור ולא מסחבר לחלק בין בחנם בין בשכר, אלא מפר"מ ז"ל אגיסטין בקרקע שמקבל מן המלך בכך וכך גורין לשנה כדאמר החם לעיל מיני' ר' ינאי מכריז פוקו וורעו ארעונא בשביעית, ושחא סכנת נפשות איכא אס לא יפרעטו המס למלך, אינן קסבר יש קצין לנכרי בארץ להפקיע

בונמרים השמיטה

לא מע"ש ולא מ"ע וכו' וכו', ואם אחת אומר ינהג בשביעית בשל עכו"ם לא ידענא מה ינהגו ב"י אם מע"ש או מ"ע, כללל דמילתא אין נפ"מ בין שנה זאת לשאר השנים אלא שא"ל לפדות מע"ש שאינו טוב בשביעית עכ"ל ז"ל, נמלא דלענין חיוב מעשרות ס"ל כהכ"י ז"ל, ולענין מ"ע בין בשאר השנים בין בשביעית פליג עליו, דבשאר השנים פוער במ"ע מלות נתינה משום דס"ל אחינא כו' ולענין שביעית פוער לגמרי בין ממע"ש ובין ממ"ע :

והנה הפאה השולחן ז"ל כהכ שהרדכ"ז ז"ל ס"ל כהכ"י ז"ל דשביעית אינו טוב בשל נכרים, ומציא דבריו ז"ל שבהכ"ז עכו"ם שקיה קרקע בא"י פירותיה מותרין ואין דין שביעית טוב בהם בין להקל בין להחמיר שהרי אין הדבר הפקר לפוערו מן המעשרות, וכבר הפאה השולחן ז"ל דנוונתו בין להקל בין להחמיר הוא דאין מחמירין בו לנהוג קדושת שביעית, ואין מקילין בו לפוערו מן המעשר, ולדעתיו אין הכרח כלל מדבריו ז"ל דה"פ דקאי הכל אך לענין אחד אם חיוב במעשרות בשביעית וע"ז בא כל השאלה, וע"ז כתב דכל עיקר טעמא דפוער בשביעית מן המעשר הוא מטעם הפקר המחויבים כ"י להפקיר והגודר את כרמו עובר במ"ע והקולא דפוער ממעשרות בא מן החומרה דמחויבים להפקיר, אבל עכו"ם שקיה קרקע בא"י פירותיה מותרין אפילו מן המסומר ואין דין שביעית טוב בהם בין להקל בין להחמיר, שהרי אין הדבר הפקר לפוערו מן המעשר ר"ל בין להחמיר שיהא הפקר ואין לחלל מן המסומר ובין להקל לפוערו מן המעשר אין דין הוא טוב בהם ולזה מסיים שאין הדבר הפקר לפוערו מן המעשר וכוצב את כל דבריו בזה ענין זה, אך לענין פיעור וחיוב במעשרות, וע"ז מסיים להשאל על דין מעשרות כללל דמילתא אין הפרש בין שנה זו לשאר השנים והוא הכל לענין מעשרות וקדוש דבריו למח שפירש המהרי"ט ז"ל לדברי הרמב"ן ז"ל בפירות עוקה הן ע"ש : ולאחר

כשלקח הנכרי מישראל ע"י"ש, והתוס' ז"ל במס' ב"מ דף פ"ח פשיטא להו, [ול"ע על הכ"מ ז"ל פ"ח מה"ה ה"א שלא הביא דברי התוס' ז"ל ה"ל]. והא בשביעית לא תלוי בנמר מלאכה דהא קדושת שביעית חלה אפילו על בוסר, ואדרבה כשהוא בוסר אם איכל הכי הוא מפסידו, ואסור להפסידו דמצינא במס' שביעית כמה פעמים ובכרמ"ס ז"ל פ"ה מה"ס ע"י"ש, ולע"ג להבין שיטה מרן ז"ל בזה הענין, וד' יאמר שיטתו אמן :

ועכ"פ יש צענין הזה מבוצה רבה מאד, דעת מרן הכ"י ז"ל שאינו טוב שביעית בשל נכרים כלל, ומייב בתרומ"מ כבשאר השנים ומפריש ח"ג ושורפה ומע"ר מעבד לעלמו ותרו"מ שורף ומ"ע מחויב בנתינה :

ורעת התב"ט ומהרי"ט ז"ל טוב שביעית בשל נכרים ומחויב בפיעור ונחויב לחלל בקדושת שביעית בכל הדינים ובכל פדמיו ופיעור מן המעשרות, ואסור להפריש ח"ג ותרו"מ בין דלדך לשורפו אי"ב מפסיד שביעית דמצינא אה"ל לחללה ולה לחמרה, והקיל לקנות מן הנכרי בדמים אך לחלל בקדושת שביעית, ודעת הש"ס הק' ז"ל דאסור לקנות בדמים מן הנכרי, אך לקבל מתנה מותר, ודעת הרדכ"ז ז"ל בחרה מכסים להכ"י ז"ל ובחרה פליג עלי', דלענין דמייב להפריש מעשרות ס"ל כהכ"י ז"ל, ובכרמ"ג כ"ל פוער דשביעית ממעשרות הוא מטעם שהצעה"ב מחייב להפקיר ולפיכך כתב שהענינים שצאים משרה עכו"ם כו' הייבין במעשרות כו' כו', וכל הטעם את כרמו מבטל מ"ע, אבל עכו"ם שקיה קרקע בא"י חרעה בשביעית פירותיה מותרין ואין דין שביעית טוב בהם בין להקל בין להחמיר, שהרי אין הדבר הפקר לפוער מן המעשר שהרי דממים קנה הענינים ולא זכו בהם מן ההפקר כו', הלכך ונמקן ישראל חייבים בתרומ"מ כשאר השנים, אבל לענין מ"ע כו' בשאר השנים מפריש ואומר לעניים אתי בא' מזה העכו"ם, אבל כו' בשביעית אין זה

אין שביעית מזה בשל נכרים, וכל עיקר טעמו משום דס"ל דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מקדושתה לפ"י כיון שנפקעה הקדושה ע"י עכו"ם א"י ה"י ש"ך למימר משום ישוב א"י לא גזרו רבנן דמבעלין דברי רבנן משום ישוב א"י, ובזמן דמבעלין חסור שבות דאחירה לנכרי בשבת מושם ישוב א"י ולא העמידו חכמים דבריהם במקום ישוב א"י, ובזמן כן קדושת הארץ דהיא בזה"י דרבנן לא העמידו חכמים דבריהם וימכור לנכרי ויפקיע קדושת הארץ, דהא למ"ד דס"ל ים קנין לעכו"ם בא"י להפקיע קדושתה הוי כחול"ל, וכן כחב מפורש הרא"ש ז"ל בהשפעתו דלמ"ד ים קנין הוי כמו חול"ל וכן מוכח בתוס' ז"ל במס' בבב"ד דף פ"א ע"א בסוף העמוד, ועיין בתוס' הרי"ד במס' פאה פ"ד ה"ז עיי"ש לפ"י הארץ אפשר להעלות על הדעת דמותר להפקיע קדושת הארץ ולעשותה חול משום ישוב א"י, כיון דעיי"ז לא הוי כלל קדושת הארץ דזה לא ש"ך אלא במילתא אחריית דרבנן כמו אחירה לנכרי, אבל הארץ יבעלו קדושתן של רבנן בזה"י מהארץ גופ' מושם ישוב א"י. ואין לומר דאפילו אם יפקיע הקדושה מן הארץ ע"י קנין נכרי והוי כחול"ל הוא דוקא לענין תרומ' ושמיטה ומלות התלויין בהרץ הוי כחול"ל, אבל עכ"ז ים בו ישוב א"י כי לא תלי זב"ז וכדאי לעשות מהארץ חול"ל אך בשביל ישוב ישראל בהרץ, ז"א, דקדושת הארץ דרבנן לא יבעלו רבנן קדושתן קדושת הארץ גופ' משום ישוב א"י ואין לעשות הערמה בזה :

וראיה ברורה לזה מהא דגרסינן במשנה במס' שביעית פ"ו עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחומר, ואיתא בירושלמי שם דלמה חסור במחומר בסוריא אר"א שלא יהא הולבין ומשתקעין שם, בתלוש למה מותר בגין דהוי רווחא ליבחר לא נפיק, פי' לפיכך גזרו בסוריא על שביעית בשביל הפועלים שלא היה להם מלאכה בא"י בשנת השמיטה והיו הולבין לסוריא ומשתקעין שם, אבל בתלוש דהריוח מועט לא ילך בשביל זה, והרע"ב ז"ל פי' דלפיכך לא חסרו בתלוש כדי שימלאו עניים שבא"י מעט ריוח לפרנסתם בסוריא שהיא קרובה להם

וראיה שנתברר לנו שיעת רבותינו ז"ל בזה הענין הארץ נשא פנינו ואנה מליך את חרפתינו בדבר היתר, למכור את ארצנו לנכרים להפקיע קדושת שביעית, דאפילו בנכרים ים ג"כ מוציאה גדולה הארץ לעשות, להקל כהאי שיטה ולהחמיר ג"כ כוונתי' הא"י חומרא קולא היא לאורך שיטה, ומה שלזה לריך לזה חסור :

והנה ברבני לקטת שביעית מנכרי חסור לדעת השל"ה הק' ז"ל, ולדעתינו, ואפילו להמחרי"ט ז"ל דמיקל, הנ"מ לקטת מנכרי דס"ל ז"ל שאינו הופס את דמיו, וגם מותר לנו ליהן מעות שאינם עדיין מעות שביעית, אבל לפי היתר הזה שנוהגין בשיטת אל קונה פירות שביעית מיד הקאלינסט תופס את דמיו והוא לא ינהוג בו בקדושת שביעית וחסור למסור לו לפי דעת המחרי"ט ז"ל והמחרי"ט ז"ל והמחרי"ט ז"ל וק"ו לדעת השל"ה הק' ז"ל. וההיתר הזה הכניסנו למצוה בדרך אר שאין לנטות ימין ושמאל ומיגרע ברע לנו :

ובעיקר היתר למכור לנכרים בשמיטה הראשונה, לא בדרך נעשה היתר הזה מחמת רבנים וכל הרבנים הגאונים הנדיקים שהיו בזמן ההוא נווחו ככרוכיא, א) הארץ מותר למכור לנכרי שדות בא"י והמליאו היתר קלוש דישמעאל אינו עו בד ע"ז והוא כגר תושב, כבר ביטל את דבריהם הרב הגאון נלי"ב ז"ל והחמת אחר דאינו כגר תושב. ועוד תמוה גם דלגר תושב גופ' חסור עפ"מ שבוחר בירושלמי פ"ו במס' דמאי דף לכותים קודם שגזרו עליהם שהם כעכו"ם ולא היו בחזקת עובדי ע"ז אעפ"כ חסור למכור להם קרקע ואף להשכיר להם. ועיין בחיבורינו ס' שו"ת בית רידב"ז ס' ל"ט ותמצא מפורש שם. ובמס' גיעין דף מ"ד מפורש שם דכותים עדיפי מגר תושב. לענין האיסור נוכרת עבדים לנכרים דגר תושב גרוע מכותי עיי"ש מפורש, ומה טבל להשיב על זה. שנית, דהא כל עיקר היתר הוא אך אליבא דשיטת השל"ה ז"ל דס"ל

מונטרס השמיטה

להם ולא יעמרו ללכת לחו"ל עכ"ל ז"ל, והמחנה הזה מדבר על זה"ו דקחשיב שם הארלות כיבוש של עולי מלרים וריבוש עולי בבל וסוריה. והנה תרומ' וקדושה הארץ אף בזמן בית שני הוא מדרבנן כדאיתא בכל הראשונים ז"ל, וא"כ למה לא חסו חכמים על עניי ישראל בשביעית שאין להם פרנסה בא"י וכלל לילך לסוריה להרוות מה עשו חכמים אחריו להם וגדרו את דרכן והוסיפו קדושה גם על סוריה משום ישוב א"י ולמה לא הפקיעו קדושתן בשמיטה מן הארץ משום ישוב א"י, ועוד מדוע לא עשו חכמים התחבולה הזאת דק"ל בעלמא הערמה בדרבנן מותר יעשו הערמה ויאמרו לגברי חו לגר תושב את א"י ופקיעו קדושת הארץ הריא דרבנן משום ישוב א"י, מדוע לא עלו חכמי המחנה על היתר זה משום ישוב א"י, ומה עשו משום ישוב א"י גדרו את דרכן אף בסוריה, והלא כמה פעמים מליט שחמרו רבנן מערמין בדרבנן, ח"ו דקדושת הארץ גופי' אסור להפקיע משום ישוב א"י, ותא חוי כמה עמלו חכמים להחזיק קדושת הארץ, דהא אפילו למ"ד דיש קנין חייב בקדושת הארץ מדרבנן משום דלא רלו חכמים בשום אופן דיופקע הקדושה מן הארץ ויהיה ארטי כח"ל ח"י, לא תהא כח"ל בישראל, ותלילה ותלילה לסמוך על היתר שגשג בהוראת שפה לקצות הלכה לדורות, שהוא מחויב לב לכל מי שיש לו נקודה יהודית בלבו ותהנה ארטי הק' קעושה בלבו ומה תבין היטב העשות שהרעישו הרבנים הנאורים בזה ע"י מב"ע להחיר עבודת הארץ בשנת השבחון מהא דמכריו ר' יצחי סוקי וזרעו בשביעית משום ארטונא וע"פ תירוק השני בתום ז"ל במס' סנהדרין דהוא משום דשביעית בזה"ו מדרבנן, לפיכך החרו משום ארטונא, ואמרו הם עפ"י דאין לך ארטונא גדול יותר מלפרנס אשתו ובניו, ובה הרעישו כל העולם במכ"ע בזמן ההוא, והמה לא ידעו ולא ראו מה שלפניהם הלא התום ז"ל במס' סנהדרין דף כ"ו ה"ג, קלרו בדבריהם, ובמס' גיטין דף ס"ב ע"א ד"ה חן פירשו מפורסם בדבריהם, רבין דשביעית בזה"ו דרבנן לא החרו אלא אך משום שלום מלכות לחור אע"ג

דליכא סכנת נפשות, אבל לגברי אחר אסור אפילו בשכר כדמפורסם בדבריהם ז"ל, דאפילו בשכר פרנסה אסור ג"כ בשביעית בזה"ו, אלא משום ארטונא דליכא שלום מלכות, אע"ג דליכא סכנת נפשות, אבל לגברי אחר ואפילו בשכר לפרנס אשתו ובניו ג"כ אסור לגברי אחר, הרי מפורסם דלא קן, דלא אמרינן דלפרנס אשתו ובניו חין לך ארטונא גדול מזה, ותלילה לקום בר שכל, ולכל מי שיש בלבו יראה ד' להעלות על הדעת מחשבה הזאת כמו שח"ו לעשות לקיום ישראל בכל ההבל התקנה כמו זה להפקיע קדושת הארץ, משום ישוב א"י, כמו קן יעשו התקנה הזאת לקיום ישראל גופי' בכל ההבל ע"י העלזת הזאת להפסיק מהם את קדושת ישראל מחורה שבע"פ ויהיו במנוחה שלמה בכל ההבל, שכל עיקר גלות המד לישראל הוא, אך מפני החורה שבע"פ ומפני זה יושבים בלעז בגלות המד בכל ההבל יחמרו כמי לא העמידו חכמים דבריהם במקום לפרנס את אשתו ובניו ואין לך ארטונא גדול מזה, שזו שמים על זה. ובפרט בארטונא גופי' לפי מה שחבאר היטב בתום הרי"ד במס' שביעית פ"ד ה"ב ד"ה והוא, ושם תראה עשותם שלא ירדו כלל לשמוק הבט' בבבלי וירושלמי והרמב"ם ז"ל והב"מ ז"ל, ואדרבה משם גופי' מוכח דאסור, ומשום ארטונא חינו מותר אלא למסור גוף התבואה על ארטונא, אבל לא לעשות יקב יין ולמסור ולסחור וליתן המעות על חובת ארטונא, והרבנים החסונים בזמן ההוא לא סמכו לגמרי על זה והמליאו העלז של הערמה למסור לגברי, ועוד נפל בדבריהם הסודרים דשביעית טהג בשל נכרים וע"י החסירה פגרת גרע לקנות מהם שפוסת את דמיה כחבאר בדברינו לעיל, אך סומכים על הכ"י ז"ל, והכן מה"ז שהכ"י ז"ל החר למסור ולעשות הערמה להפקיע קדושת הארץ כיון שבארטו שעי"ו ופקיע קדושת הארץ, בבבלי ישוב א"י וכחבאר בדברינו, והכל מפורסם נכון. והוא רחום יכפר עון יושלח משיחנו ב"ב ותמלא הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים בב"א :